

Col·lecció Educació i Comunitat, 3

Avaluació d'un programa d'Educació per al Desenvolupament

*Estudi de l'impacte dels tallers
«Coneguem la Mediterrània»*

Amèlia Tey, Àlex Egea, Angelina Sánchez i Enric Prats

Primera edició: octubre 2012

Col·lecció: Educació i Comunitat, 3

Edició: Institut de Ciències de l'Educació. Universitat de Barcelona
Secció Educació i Comunitat
Pg. Vall d'Hebron, 171 (Campus de Mundet) - 08035 Barcelona
Tel. (+34) 934 035 175; ice@ub.edu

Aquesta obra està subjecta a la llicència Creative Commons 3.0 de Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades.

Podeu consultar la llicència completa a:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>

Tey, A.; Egea, A.; Sánchez, A.; Prats, E. *Avaluació d'un programa d'Educació per al Desenvolupament: estudi de l'impacte dels tallers «Coneguem la Mediterrània»*. Barcelona, Universitat de Barcelona (Institut de Ciències de l'Educació), 2012. Document electrònic [Disponible a: <http://hdl.handle.net/2445/32303>].

URI: <http://hdl.handle.net/2445/32303>

Dipòsit Legal: B-30432-2012

Sumari

Introducció.....	4
Resum executiu	5
Secció 1 Plantejament metodològic	6
1.1. Objectius de la recerca	6
1.2. Disseny metodològic	7
1.3. Accions i calendari.....	8
1.4. Descripció de la mostra	8
Secció 2 Resultats	12
2.1. Coneixements de l'alumnat	12
2.2. Nivell de raonament moral	20
2.3. Dimensions Morals de la Persona (DMP).....	26
2.4. Valoració del professorat	38
Secció 3 Conclusions.....	41
3.1. Sobre els coneixements dels alumnes	41
3.2. Sobre les dimensions morals dels alumnes (DMP)	44
3.3. Sobre l'opinió del professorat.....	49
3.4. Propostes de millora	51
Annexos	53
4.1. Índex de taules	53
4.2. Índex de gràfics	54
4.3. Equip de recerca.....	55

Introducció

A demanda de la Primera Tinència d'Alcaldia i Solidaritat, Cooperació i Pau i de Nova Ciutadania i Drets Humans de l'Ajuntament de Molins de Rei, de desembre de 2010, el Programa d'Educació en Valors de l'Institut de Ciències de l'Educació va preparar un estudi per valorar l'impacte dels tallers per a la pau, el desenvolupament i la interculturalitat «Coneguem la Mediterrània», dins del Projecte «Valors de Ciutadania» de l'Ajuntament de Molins de Rei. Aquest document recull els resultats i les conclusions de la recerca duta a terme.

Els tallers havien estat implementats per l'empresa *Irènia, jocs de pau*, dirigits a l'alumnat del cycle mitjà i de cycle superior de Primària durant el curs 2010-2011. L'equip d'aquest estudi no havia participat en cap fase de disseny i aplicació dels tallers i tampoc no va tenir cap lligam professional amb Irènia, per la qual cosa no hi va haver cap impediment ètic per dur a terme l'estudi.

L'estudi té la finalitat de mostrar els coneixements i les actituds de l'alumnat de Primària i Secundària de les escoles de Molins de Rei, com també la valoració del professorat sobre el que podem anomenar el perfil moral del seu alumnat, per tal de proporcionar orientacions en la preparació dels tallers.

L'informe s'estructura en tres grans apartats: *plantejament metodològic*, *resultats* i *conclusions*. El *plantejament metodològic* inclou els objectius generals i específics de la recerca; el disseny metodològic emprat, amb una descripció de l'elaboració dels instruments per a la recollida d'informació i del procés d'administració d'aquests instruments, com també de l'anàlisi i el tractament de les dades; les accions dutes a terme i el calendari d'execució, i la descripció de la mostra. L'apartat de *resultats* recull quatre grans blocs: els coneixements de l'alumnat sobre els continguts del programa (desenvolupament, cooperació, pau i interculturalitat); el nivell de raonament moral expressat en els dilemes plantejats; el grau de desenvolupament moral de l'alumnat valorat pel professorat, i l'opinió del professorat sobre la implementació del programa. L'apartat de *conclusions* inclou la discussió dels resultats de l'alumnat, on se'n destaquen els més rellevants relacionats amb els seus coneixements i el grau de desenvolupament moral; l'opinió del professorat, i les propostes de millora. L'informe clou amb un annex, que recull els índexs de les taules i dels gràfics i una breu ressenya de l'equip de recerca.

Resum executiu

L'estudi recull els coneixements de l'alumnat de Molins de Rei sobre desenvolupament, pau i interculturalitat, i la seva posició personal en unes situacions hipotètiques. Hi han participat els nois i les noies de 4t i 6è de Primària, de 2n i 4t d'ESO i de 1r de Batxillerat de tots els centres educatius de Molins de Rei, entre març i maig de 2011.

En clau de relacions Nord-Sud, la recerca confirma que l'alumnat té una percepció esglaonada dels fenòmens, del més local al més global, de manera que el context més pròxim es valora de manera més positiva i el més allunyat o general, més negativa. Amb tot, té una percepció més aviat negativa de la situació del sud de la Mediterrània, tot i la proximitat, probablement molt marcada pels fets de la primavera de 2011 (revoltes als països àrabs). Quant a coneixements sobre desenvolupament i cooperació, l'alumnat mostra una visió dinàmica de les relacions de pobresa i riquesa, un aspecte que els tallers podrien aprofitar; de tota manera, la noció profunda de cooperació es troba mitjanament arrelada entre l'alumnat, amb una inclinació més alta en els més petits. La importància dels drets humans és reconeguda per la totalitat de la mostra de l'estudi, i es reconeix la legitimitat de drets socials per a les persones immigrades en la societat tot i que amb condicions. La mostra expressa una percepció sobre el fenomen de la immigració que no s'ajusta a la realitat ja que expressen que hi ha un nombre molt més elevat de persones immigrades del que els cens recullen.

En tots els cursos observem que les noies presenten nivells de desenvolupament moral una mica més elevats que els dels nois, sobretot a Primària. També és interessant destacar que en la mostra recollida no es manté la hipòtesi evolutiva, segons la qual a més edat correspon més nivell de raonament.

Pel que fa a les propostes de millora, destaquem la necessitat d'incorporar alguns continguts específics relacionats amb cooperació i relacions internacionals, com també incidir en les competències bàsiques relacionades amb les relacions interpersonals i socials, i el desenvolupament d'una ciutadania activa, tot en vistes a reforçar el desenvolupament d'actituds democràtiques en situacions reals. Per a un impacte més efectiu dels tallers, insistim que és molt recomanable integrar els continguts dels tallers en el desenvolupament ordinari de les classes, amb activitats que estiguin relacionades amb els continguts del programa. Finalment, proposem reforçar la formació del professorat i també la creació d'espais de trobada per al debat i l'elaboració de propostes educatives conjuntes i integrades en els programes escolars.

Secció 1

Plantejament metodològic

1.1. Objectius de la recerca

Aquesta recerca es proposava avaluar l'impacte dels tallers «Coneguem la Mediterrània», del programa «Valors de Ciutadania», en els infants i joves de les escoles de la vila de Molins Rei, i valorar l'opinió i la implicació del professorat sobre el programa i el seu desenvolupament.

Més en concret, els objectius específics de la recerca eren els següents:

1. Avaluar l'impacte de les accions del programa en els infants i joves de les escoles de Molins de Rei.
 - 1.1. Identificar en infants i joves el nivell o grau d'assoliment en els aspectes següents:
 - 1.1.1. Coneixements sobre pau i conflictes; cooperació i desenvolupament, i interculturalitat.
 - 1.1.2. Posicionament en situacions que reflecteixin conflictes de valors sobre els eixos anteriors.
 - 1.1.3. Desenvolupament en dimensions referides a construcció del jo, reflexió sociomoral i convivencialitat.
 - 1.2. Comparar els resultats sobre coneixements i posicionament entre l'alumnat d'ESO de Molins de Rei escolaritzat a Primària a Molins de Rei i l'escolaritzat a Primària a d'altres poblacions.
2. Valorar l'opinió i la implicació del professorat sobre el programa i el seu desenvolupament.
 - 2.1. Valorar l'opinió del professorat sobre els aspectes següents:
 - 2.1.1. Pertinència curricular del programa: millores a fer-ne.
 - 2.1.2. Percepció sobre idoneïtat de les accions del programa.
 - 2.2. Valorar la implicació del professorat en el desenvolupament del programa.
 - 2.2.1. Grau d'implicació en el tema: interès, formació i integració a la docència.
 - 2.2.2. Continuitat del programa a classe.

1.2. Disseny metodològic

1.2.1. Elaboració d'instruments per a la recollida d'informació

Es va elaborar una enquesta *ad hoc* per a l'alumnat de Primària i Secundària que haurien de resoldre per mitjà d'un formulari per Internet (entorn FormSite). A les dues enquestes es demanaven dades personals (identificació amb codi o nom, sexe, edat, lloc de naixement, escola, curs i classe); coneixements sobre pau i conflictes, cooperació i desenvolupament, i interculturalitat i la posició personal en tres dilemes sobre els temes de la recerca.

També es va aplicar un instrument d'observació del desenvolupament moral de l'alumnat elaborat pel Programa d'Educació en Valors de l'ICE de la Universitat de Barcelona. Aquest instrument l'aplica el professorat a partir d'observar l'alumnat en tres dimensions: construcció del jo, convivencialitat i reflexió sociomoral ([vegeu més detalls a l'apartat 2.3](#)).

En darrer terme, es va preparar una enquesta per a professorat per valorar la pertinència curricular del programa i millores a fer-ne, i la seva percepció sobre la idoneïtat de les accions del programa. També se'ls demanava la seva implicació en el desenvolupament del programa, en concret, el grau d'interès, formació i integració a l'escola d'aquests temes i la continuïtat del programa a classe.

1.2.2. Administració d'instruments

En el procés d'administració dels instruments esmentats, es va preveure unes sessions presencials a cada centre amb els equips directius i el professorat implicat de cada curs. En aquestes sessions, a més de presentar els instruments de recollida d'informació de l'alumnat i el d'observació del professorat, es van recollir impressions sobre el programa, que queden recollides a les conclusions.

Els instruments van ser complimentats per l'alumnat entre el 15 de març i el 6 de maig. L'instrument del professorat, entre el 15 de març i el 20 de maig. L'enquesta del professorat es va completar entre el 30 de maig i el 15 de juny.

1.2.3. Anàlisi i tractament de les dades

El mètode de treball responia a un estudi de camp que combinava estratègies de recollida de dades quantitatives i qualitatives articulades de forma coherent amb els objectius i les finalitats del projecte.

En relació a les dades quantitatives, el tractament i processament de les dades es va fer utilitzant el paquet estadístic PASW v.17.0., aplicant procediments estadístics descriptius i de contrast. En primer lloc, això va possibilitar una anàlisi descriptiva de cadascun dels ítems dels qüestionaris, a partir de l'estudi de les distribucions de freqüències, mesura de tendència central i de dispersió. En segon lloc, va permetre fer estudis de contrast entre les variables investigades i les contextuals, efectuant un contrast estadístic entre els resultats de les variables mesurades amb cadascuna de les variables contextuals o sociològiques (sexe, edat, lloc de procedència, escola, curs, lloc

de procedència, etc.). En relació a les dades qualitatives, es va optar per reduir la informació per categories i unitats d'anàlisi amb la finalitat de complementar els resultats obtinguts en l'anàlisi estadístic anterior.

1.3. Accions i calendari

En aquest apartat es presenta el pla de treball i el calendari, que queden gràficament representats en la graella posterior:

Taula 1. Fases de l'estudi

1. Elaboració d'instruments per a la recollida d'informació	
Instrument 1. Qüestionari per recollir els coneixements sobre pau i conflictes, cooperació i desenvolupament, i interculturalitat.	
Instrument 2. Activitat amb tres dilemes per detectar el posicionament de l'alumnat.	novembre - desembre 2010
Instrument 3. Graella d'observació del desenvolupament moral de l'alumnat.	
Instrument 4. Enquesta per recollir la informació del professorat.	
2. Administració d'instruments	
Instrument 1. Administrat pel professorat	
Instrument 2. Administrat pel professorat	
Instrument 3. Administrat pel professorat	gener - abril 2011
Instrument 4. Administrat pel nostre equip	
3. Anàlisi i tractament de les dades	
Anàlisi quantitativa i qualitativa dels coneixements, posicionament i desenvolupament moral de l'alumnat.	
Anàlisi comparativa de l'alumnat escolaritzat a Primària a Molins de Rei i a d'altres poblacions.	abril - juny 2011
Anàlisi quantitativa i qualitativa de la implicació del professorat	
4. Informe inicial amb avançament de resultats de 2010	
Informe final amb propostes de millora	setembre - novembre 2011

1.4. Descripció de la mostra

1.4.1. Centres

A la recerca van participar 9 centres de Primària, que acollien 468 alumnes, i 4 centres de Secundària, que n'acollien 478. Pel que fa als centres de Primària, la mostra representava 7 centres de titularitat pública (Escola Alfons XIII, Escola Alzina, Escola Castell Ciuró, Escola Estel, Escola Josep M. Madorell, Escola La Sínia i Escola Pont de la Cadena) i 2 de titularitat concertada (Col·legi Sant Miquel i Escola Virolai). Pel que fa als centres de Secundària, la mostra en representava 2 de titularitat pública (Institut Lluís de Requesens i Institut Bernat el Ferrer) i 2 de titularitat concertada (Col·legi Sant Mi-

quel i Col·legi Virolai). En la següent graella podem observar el nombre de centres que configuren la mostra i el nombre de respostes que van facilitar, un total de 946 alumnes.

Taula 2. Mostra alumnat. Dades per centres

Escola o Institut	Primària		Secundària		Freqüència	Percentatge
	Sexe		Sexe			
	M	F	M	F		
Alfons XIII	25	24	-	-	49	5,18 %
L'Alzina	25	22	-	-	47	4,97 %
Castell Ciuró	38	33	-	-	71	7,51 %
Estel	28	24	-	-	52	5,50 %
Josep M. Madorell	23	28	-	-	51	5,39 %
La Sínia	26	18	-	-	44	4,65 %
Pont de la Cadena	23	30	-	-	53	5,60 %
Sant Miquel	20	26	38	40	124	13,11 %
Virolai	25	30	51	45	151	15,96 %
Institut Lluís de Requesens	-	-	78	70	148	15,64 %
Institut Bernat el Ferrer	-	-	64	92	156	16,49 %
Total	233	235	231	247	946	100 %
Total (%)	24,63 %	24,84 %	24,42 %	26,11 %		

(-) Indica que a l'escola o institut no s'hi cursa Primària o Secundària respectivament.

1.4.2. Alumnat

La mostra total de la recerca és de 946 infants i joves de Molins de Rei. A Primària, hi ha un total de 233 nens i 235 nenes, mentre que, a Secundària, hi ha un total de 231 nois i 247 noies. La distribució per nivells escolars presenta les característiques següents:

Taula 3. Mostra alumnat. Dades generals

Curs	Freqüència	Percentatge
4t Primària	264	27,9 %
6è Primària	204	21,6 %
2n ESO	171	18,1 %
4t ESO	199	21,0 %
1r Batxillerat	108	11,4 %
Total	946	100 %

El lloc de procedència de l'alumnat enquestat es distribueix de la manera següent, on s'observa el predomini de Catalunya (90,4% / 88,7%) i es destaca Amèrica (5,8% / 5,9%) en Primària i Secundària:

Taula 4. Mostra alumnat. Lloc de procedència alumnat

Lloc de naixement	Primària		Secundària		Freqüència	Percentatge
	Freqüència	Percentatge	Freqüència	Percentatge		
Catalunya	423	90,4 %	424	88,7 %	847	89,53 %
Espanya (no Cat)	8	1,7 %	11	2,3 %	19	2,01 %
Europa (no Esp)	7	1,5 %	5	1,0 %	12	1,27 %
Amèrica	27	5,8 %	28	5,9 %	55	5,81 %
Àfrica	2	0,4 %	6	1,3 %	8	0,85 %
Àsia	1	0,2 %	4	0,8 %	5	0,53 %
Total	468	100 %	478	100 %	946	100 %

Taula 5. Mostra alumnat. Dades per curs

Curs	Freqüència		Percentatge	
Curs	4t Primària	264	27,9 %	
	6è Primària	204	21,6 %	
	2n ESO	171	18,1 %	
	4t ESO	199	21,0 %	
	1r Batxillerat	108	11,4 %	
Total		946	100 %	

Convé destacar que el 80% dels infants i joves participants en la recerca van cursar la Primària a Molins de Rei, mentre que un 20% van fer-ho en escoles d'altres poblacions.

1.4.3. Professorat

La mostra de professorat que va emplenar els qüestionaris DMP (Dimensions Morals de la Persona) van ser de 48, 20 de Primària i 28 de Secundària. En les taules següents podem comprovar la distribució per cursos i els qüestionaris respectius.

Taula 6. Mostra professorat. Qüestionaris d'observació complimentats a Primària

Escola		Professors/es	Qüestionaris
Alfons XIII	4t Primària	1	25
	6è Primària	1	26
L'Alzina	4t Primària	1	26
	6è Primària	1	25
Castell Ciuró	4t Primària	1	25
	6è Primària	1	25
Estel	4t Primària	1	23
	6è Primària	1	26
Josep M. Madorell	4t Primària	2	24
La Sínia	4t Primària	2	46
Pont de la Cadena	4t Primària	1	25
	6è Primària	1	26
Sant Miquel	4t Primària	2	46
Virolai	4t Primària	1	28
	6è Primària	1	26
Ferran Agulló	6è Primària	2	27
Total		20	449

Taula 7. Mostra professorat. Qüestionaris d'observació complimentats a Secundària

Escola/Institut		Professors/es	Qüestionaris
Sant Miquel	4t ESO	2	47
	2n ESO	1	27
Virolai	4t ESO	1	28
	1r Batx	2	34
	2n ESO	1	30
Bernat el Ferrer	4t ESO	7	87
	1r Batx	4	39
	2n ESO	4	88
Lluís de Requesens	4t ESO	2	39
	1r Batx	3	63
	2n ESO	1	30
Total		28	512

Secció 2

Resultats

2.1. Coneixements de l'alumnat

Sobre el concepte de desenvolupament

El 39,1% de l'alumnat de Primària afirma que el desenvolupament és *que la gent visqui bé*, el 30,8%, *que no hi hagi pobresa* i un 10,3%, *que tothom tingui feina*.

Quan analitzem aquest ítem en funció del gènere, no s'observen diferències significatives. Tanmateix, les noies puntuen lleugerament per sobre a la majoria de casos tret de la resposta *Que tothom tingui feina*.

Per altra banda, si analitzem en funció del curs, aquest ítem es reparteix en les opcions *que no hi hagi pobresa* i *que la gent visqui bé*. Pel que fa l'alumnat de quart de Primària, s'inclina per l'opció *que la gent visqui bé* (44%), mentre que l'alumnat de sisè s'inclina per *que no hi hagi pobresa*. El 37,2% de l'alumnat de Secundària relaciona el concepte de desenvolupament amb *la qualitat de vida de les persones*, mentre que el 25,0% vincula aquest concepte amb *els drets humans i la democràcia*. Destaca el 10,3% que respon *que tothom tingui feina*.

En aquest cas, els resultats d'aquest ítem en funció del gènere mostren que les noies relacionen el concepte de desenvolupament humà amb la qualitat de vida de les persones, els drets humans i la democràcia. En canvi, els nois associen aquest concepte a la capacitat dels pobles a decidir el seu futur i el benestar social. Si analitzem en funció del curs, s'observa que els tres cursos estudiats s'inclinen per les mateixes opcions: en primer lloc, els drets humans i la democràcia (22% a segon, 25% a quart i 31% a primer de Batxillerat) i, en segon lloc, amb la qualitat de vida de les persones (39%, 39% i 31%, respectivament). Finalment, considerant que alguns alumnes han viscut els tallers realitzats a Primària, els resultats ens indiquen que aquest alumnes puntuen molt lleugerament millor que els altres.

Sobre les necessitats per viure

El qüestionari preguntava a l'alumnat quines eren les necessitats bàsiques per viure. Es presentaven onze situacions en què havien de seleccionar el seu grau d'importància i necessitat (Sí / No / A mitges) a Primària i ordenar de l'1 al 10 segons les seves prioritats.

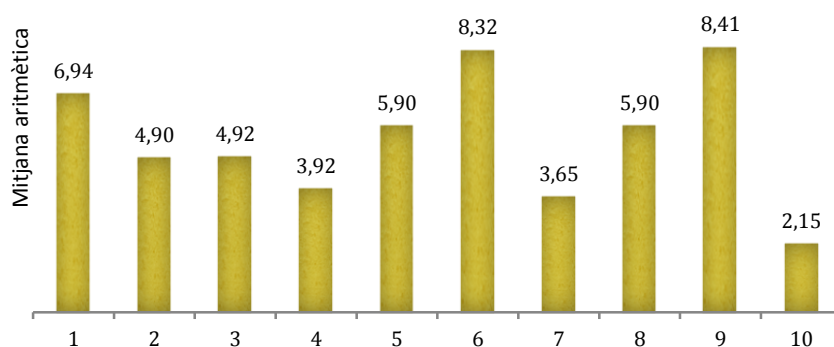
Pel que fa a l'alumnat de Primària, les situacions més destacades van ser *Poder anar al metge*, *Menjar cada dia* i *Tenir casa*. L'opció *Anar a l'escola* va aparèixer en cinquè lloc i les menys necessàries van ser *Tenir molts diners* (142), *Poder dir el que penso sense*

que em castiguin (154) i Jugar i mirar la tele (267). Destaquem que 250 dels enquestats va donar una importància relativa a *Tenir molts diners*.

Si analitzem aquest ítem en funció del gènere, s'observa que les puntuacions de les nenes són més altes que la dels nens en la majoria de casos. El mateix passa quan s'analitzen les dades per curs: l'alumnat de sisè de Primària puntua més alt que els de quart. Pel que fa a Secundària, l'aspecte millor valorat (amb una mitjana aritmètica de 8.41) és *Fer servir les tecnologies per comunicar-te*, el següent aspecte millor valorat és *Tenir molts diners per comprar tot allò que vols*, i el tercer és *Tenir cura i actuar de manera responsable amb el medi ambient*.

Analitzant aquest tres aspectes en funció del gènere, s'observa que les noies donen més valor que els nois. Destaca la baixa puntuació atorgada (2,15) a *Poder alimentar-te*, mentre que a Primària és un dels aspectes més importants. En la mateixa línia, si analitzem les dades en funció del curs, observem clarament que l'alumnat de cursos superiors puntua per sobre. Per exemple, tenir cura del medi ambient es puntua amb una mitjana aritmètica de 6.20 a segon Secundària, de 8.08 a quart de Secundària i 8.16 a primer Batxillerat. Pel que fa a l'anàlisi en funció de si han cursat Primària a Molins de Rei, les dades ens mostren que no hi ha diferències significatives i són molt variables. En el següent diagrama de barres es poden consultar els resultats dels aspectes plantejats:

Gràfic 1. Necessitats bàsiques per viure. Secundària

1	Tenir cura i actuar de manera responsable amb el medi ambient.	6	Guanyar molts diners per comprar tot allò que vols.
2	Tenir llum, aigua i gas a casa teva.	7	Tenir una vivenda.
3	Accedir a l'educació bàsica.	8	Tenir llibertat d'expressió.
4	Tenir accés a serveis de salut.	9	Fer servir tecnologies per comunicar-te.
5	Disposar de temps per estar amb la gent que estimes.	10	Poder alimentar-te.

Sobre la percepció d'assoliment de les necessitats bàsiques per viure

En referència a aquest ítem, el 84,2% dels enquestats de Secundària creu que els ciutadans i ciutadanes de Molins de Rei tenen tot el que necessiten per viure, i el 76,8% de l'alumnat de Primària creu el mateix. Destaca la diferència de percepció existent sobre els països del sud de la Mediterrània entre el 5,8% de l'alumnat de Secundària que creu que els ciutadans i ciutadanes de països del sud del Mediterrani tenen cobertes les seves necessitats bàsiques, mentre que a Primària arriba fins al 30,3% dels infants enquestats. D'altra banda, també és significativa la percepció sobre el món, on

apareix que un 29,9% d'alumnat de Secundària creu que la població mundial té les necessitats bàsiques per viure cobertes, mentre que només un 13,6% de l'alumnat de Primària ho considera així.

Si analitzem aquest aspecte en funció del gènere tant a Primària com a Secundària, s'observa que les noies tenen una percepció del món més optimista que els nois.

Sobre la distribució riquesa / pobresa

Sobre la qüestió de la distribució de la riquesa i pobresa a Primària, 272 dels enquestats creuen que a Molins de Rei hi ha *igual de rics que de pobres*, mentre que 143 d'ells creuen que hi ha *més gent rica*. A Europa, la percepció és que majoritàriament (237) hi ha *més gent rica* que *pobre* (24). Significativa i contundent és la resposta sobre Àfrica on 441 dels enquestats creu que *hi ha més gent pobre*. Pel que fa al món, la majoria dels enquestats creu que hi ha *igual de rics que de pobres* (206).

Si analitzem aquest ítem en funció del gènere i del curs, no s'observen diferències significatives en l'alumnat de Primària.

A Secundària, el 40,6% de l'alumnat enquestat considera que existeix un *60% de gent pobre i un 40% de gent rica*, mentre que el 36,0% afirma que la distribució és *80% pobre i 20% rica*. Destaca que el 10,7% dels enquestats van respondre *no ho sé*.

Els resultats en funció del gènere, del curs i si han fet la Primària a Molins de Rei, no presenten diferències significatives amb els resultats globals de Secundària.

Sobre la reversibilitat de riquesa / pobresa

Sobre l'aspecte de la reversibilitat de la situació de riquesa o pobresa dels països, es va preguntar si *els països que ara són pobres poden arribar a ser rics*. El 73,3% de l'alumnat de Primària pensa que és possible que *els països pobres puguin arribar a ser rics en un futur*, mentre que només el 47,3% dels alumnes de Secundària pensa d'aquesta manera. A més, el 26,7% dels alumnes de Primària pensa que no és possible que els països pobres puguin arribar a ser rics i el 26,6% de l'alumnat de Secundària manté aquest posicionament.

A Primària, en funció del curs, destaca que l'alumnat de 4t (1.32) és menys optimista amb l'aspecte de reversibilitat de la situació de riquesa o pobresa que el de 6è de Primària (1.20). En funció del gènere, el femení té una visió més positiva i de canvi (1.22) que el masculí (1.31). A Secundària, els resultats són molt diferents en funció del curs i del gènere. La visió és molt més pessimista i, per tant, consideren que és molt difícil la reversibilitat de la situació de pobresa. En funció del curs, l'alumnat de 4t d'ESO és el més pessimista, mentre que l'alumnat de 2n és el més positiu.

En funció del gènere, destaca que les noies són les més pessimistes, al contrari que a Primària.

A continuació, també es va preguntar el cas contrari: els països que ara són rics poden arribar a ser pobres. Tant a Primària (92,3%) com a Secundària (91,6%), l'alumnat considera que aquesta opció és molt possible. Només un 7,7% del de Primària i un 5,4% de Secundària no creu possible que els països enriquits passin a ser països empobrits.

Els resultats en funció de les variables curs, gènere i si van fer la Primària a Molins de Rei, no presenten diferències significatives a les mostrades en els resultats globals.

Sobre factors d'enriquiment i empobriment

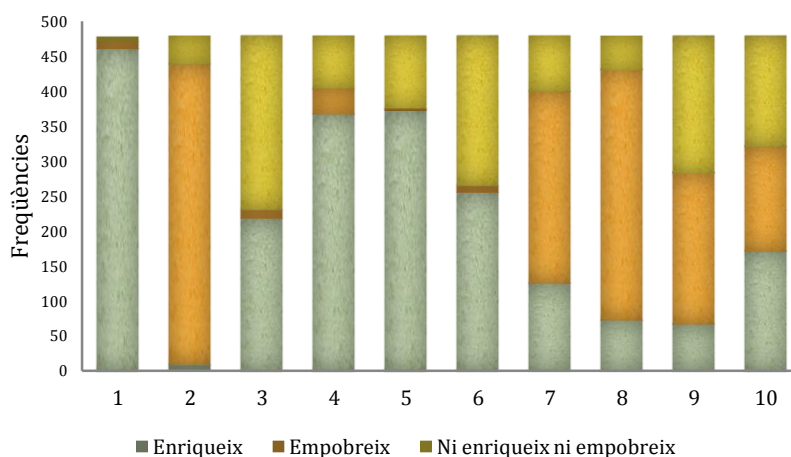
Sobre quins són els factors d'enriquiment i empobriment més significatius, a Primària destaquen *Tenir petroli i minerals preuats* (363) i *Inventar coses interessants i útils* (315), com a factors d'enriquiment, i *Estar en guerra* (403) juntament amb *Vendre els seus productes a preus molt baixos* (172), com a factors d'empobriment d'un país. Destaquen també la puntuació de *Tenir moltes persones immigrades* (265) i *Fer servir tots els diners en escoles i hospitals* (236) com a factor que ni empobreix ni enriqueix als països.

En funció del gènere, les noies consideren més important per l'enriquiment d'un país *Tenir petroli i mineral preuats* (186). En canvi, els nois opinen que *Inventar coses interessants i útils* (160) és el factor cabdal.

Pel que fa a les respostes de l'alumnat de Secundària, es van proposar com a factors d'enriquiment o empobriment dels països els següents aspectes:

1	Trobar petroli i minerals preuats	6	Obtenir molts èxits esportius a nivell mundial i olímpic
2	Esclatar un conflicte bèl·lic en el país	7	Exportar els productes a un preu molt baix
3	Respectar els drets de totes les persones (drets polítics, civils i socials)	8	Demandar un préstec a un altre país amb un interès molt alt
4	Invertir en educació, sanitat, serveis socials, infraestructura i tecnologia	9	Tenir moltes persones immigrades
5	Tenir molts coneixements científics i tecnològics	10	Estalviar en drets laborals per vendre més barat

Gràfic 2. Factors d'enriquiment i empobriment. Secundària

Destaca que *Respectar tots els drets de les persones* (248) i *Obtenir molts èxits esportius a nivell mundial i olímpic* (214) es consideri com a factor que ni enriqueix ni empobreix.

En relació als factors d'enriquiment es repeteix l'escenari presentat a Primària on les noies donaven més importància a *Trobar petroli i minerals preuats* (237); en canvi els nois opinen que el factor més determinant és *Invertir en educació, sanitat, serveis socials, infraestructura i tecnologia* (184).

Sobre condicions de vida

L'alumnat considera que els pitjors països del sud de la Mediterrània per viure són Líban (2.70/2.56), Israel (2.95/2.41) i Marroc (3.14/2.88). En canvi, els països del nord de la Mediterrània, com Itàlia, reben puntuacions molt més altes (8.05). Tanmateix, segons ells, els millors llocs per viure són Catalunya (8.97/8.28) i, una mica per darrere en puntuació, Molins de Rei (8.83/8.25).

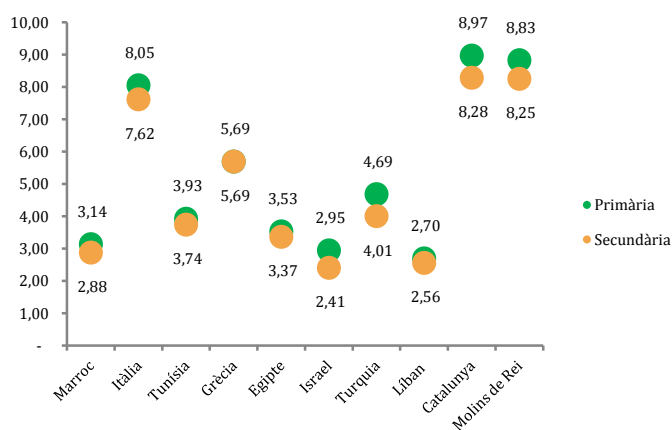
En referència a aquestes condicions de vida en diferents països de la zona Mediterrània, destaca que l'alumnat de Secundària sempre puntua més baix que l'alumnat de Primària, com podem apreciar de millor manera en el gràfic.

Taula 8. Grau de desenvolupament a països de la Mediterrània. Primària i Secundària

	Marroc	Itàlia	Tunísia	Grècia	Egipte	Israel	Turquia	Líban	Catalunya	Molins de Rei
Primària	3,14	8,05	3,93	5,69	3,53	2,95	4,69	2,70	8,97	8,83
Secundària	2,88	7,62	3,74	5,69	3,37	2,41	4,01	2,56	8,28	8,25

Els valors expressen les mitjanes aritmètiques.

Gràfic 3. Grau de desenvolupament a països de la Mediterrània. Primària i Secundària

Sobre el concepte de cooperació

Davant la situació d'haver d'ajudar a un altre país, el 53,4% de l'alumnat de Primària considera que la manera de procedir seria *preguntar al país empobrit com puc ajudar*, mentre que el 30,8% considera que *aportaria part d'allò que tinc*. Un 15,8% *donaria el que em sobra*. En canvi, és significatiu el 31,4% de l'alumnat de Secundària que respon que *preguntaria al país empobrit com puc ajudar* en comparació als resultats de Primària (53,4%) amb el posicionament més críticoreflexiu sobre el concepte de cooperació. El 35,1% afirma que *aportaria part d'allò que tinc*, un 27,4% *donaria el que em sobra* i un 6,1%, que *cadascú ha de ser autosuficient*.

Si analitzem en funció del gènere, l'opció *Preguntaria al país empobrit com puc ajudar* és la més marcada per les noies a Primària, i la més marcada pels nois a Secundària.

En funció del curs, no s'observen diferències significatives entre 4t i 6è de Primària. Pel que fa a Secundària en funció del curs, destaca la diferència d'opció marcada per l'alumnat. Així, l'alumnat de 2n opta per *Donaria el que em sobra*, el de 4t per *Aportaria part d'allò que tinc* i el de 1r de Batxillerat, *Preguntaria al país empobrit com puc ajudar*. En relació a si han fet la Primària a Molins de Rei, sorprèn que la majoria d'enquestats que opten per l'opció *Cadascú hauria de ser autosuficient* (29) havia fet la Primària en centres de Molins de Rei. De la mostra que deia que no havia fet la Primària a Molins de Rei, únicament tres persones han optat per aquesta opció.

Sobre la implicació amb la cooperació

El 88,5% dels infants de Primària es senten millor perquè ajuden a algú que ho necessita, mentre que el 10,3% esperen que després els ajudin en cas de necessitar-ho. Els resultats no varien gaire a la Secundària. Així, un 82,0% dels joves de Secundària se senten millor perquè ajuden algú que ho necessita i el 16,3% esperen que després els ajudin si ho necessiten. La idea de la cooperació com a pèrdua de temps no està ben considerada: només un 1,3% a Primària i un 1,7% a Secundària.

A Secundària, és significatiu el nombre d'enquestats masculins que selecciona l'opció *Esperem que després ens ajudin si ho necessitem*. També és interessant destacar l'evolució decreixent d'aquesta opció en funció del curs de Secundària i una pujada significativa a 1r de Batxillerat. Així, per exemple, 30 persones de les 171 possibles han marcat aquesta opció a 2n de Secundària, 25 de 199 a 4t de Secundària, i 23 de 108 a 1r de Batxillerat.

Sobre la percepció de la pau a la Mediterrània

El qüestionari demana la percepció que tenen els infants i els joves sobre la convivència entre països de la zona mediterrània. Per al 51,9% de l'alumnat de Primària la convivència entre països és *més aviat pacífica*, mentre que el 28,8% considera que la convivència és *més aviat conflictiva*. A més, un 16,0% de la mostra de Primària percep la convivència entre països mediterranis de manera *molt pacífica* i només 3,2% com a *molt conflictiva*. Pel que fa la percepció dels alumnes de Secundària, un 71,1% consideren que la zona és *més aviat pacífica*, un 15,5% afirma que és *més aviat conflictiva*, un 12,3% és *molt pacífica* i únicament un 1,0% valora la zona com a *molt conflictiva*.

En funció del gènere, tant a Primària com a Secundària, la visió de la Mediterrània que tenen les noies és *Més aviat pacífica* (123/185), mentre que la visió dels nois és *Més aviat conflictiva* (120/155). La majoria de la mostra que tria l'opció *Molt conflictiva* són nois: 11 a Primària i 5 a Secundària. En funció del curs, la visió de l'alumnat de 4t de Primària és més pessimista que la de 6è. Així, 86 alumnes de la mostra de 4t consideren que la visió que tenen de la Mediterrània és *Més aviat conflictiva*, mentre que a 6è únicament 46. D'altra banda, l'opció *Més aviat pacífica* és la més seleccionada pels alumnes de 6è (128) que pels de 4t (115). Pel que fa a Secundària i Batxillerat, els resultats són molts similars als descrits a Primària: 121 alumnes de 2n de Secundària opta per *Més aviat pacífica* mentre que, a 4t de Secundària, són 148. En relació a si han fet la Primària a Molins de Rei, s'observa que l'alumnat té una visió *Més aviat conflictiva* de la Mediterrània.

Sobre la importància dels drets humans

Un 91,0% de l'alumnat de Primària i un 85,6% dels joves de Secundària creuen que *els drets humans són molt importants*. Cal destacar l'augment significatiu de la resposta *Sí però no serveixen de res* a Secundària, fins el 10,3%.

En funció del gènere, no hi ha diferències significatives tant a Primària com a Secundària. Destaca la presència de 14 nois i 8 noies a Primària que desconeixen la importància dels drets humans i 7 nois i 6 noies a Secundària. En funció del curs, tampoc s'observen diferències significatives en relació als resultats globals.

Sobre els països que respecten els drets humans

A Primària s'inclinen a afirmar que *hi ha països que no respecten els drets humans*, amb un 92,3%. El mateix passa amb la mostra a Secundària, amb un 92,9%.

A Primària, Àfrica i Àsia són els continents més esmentats, on destaquen Líbia (111), Marroc (55) i Israel (32) per sobre d'altres països com Turquia (13), Líban (12), Irak (2) o Aràbia Saudita (1). És remarcable l'aparició de països europeus com Alemanya (1), Eslovènia (1), Grècia (2), Itàlia (1), Romania (1) i Espanya (4).

A Secundària apareixen Líbia (101), Marroc (92), Egipte (25), Algèria (14), Tunísia (13), Líban (12) i Israel (10). També destaca l'afirmació de països europeus com Grècia (3), França (2), Bèlgica (1), Portugal (1), Alemanya (1) i Espanya (5).

Sobre l'arribada de la immigració

El 52,4% dels infants de Primària considera que la via d'entrada de les persones immigrades és *en barca*, i un 39,7% considera que arriben *en avió*. A Secundària també consideren que la via d'arribada principal de les persones immigrades és *en barca* (79,5%), un 15,1% creu que *l'avió* és la via d'arribada, el 4,2%, *el cotxe* i l'1,3%, *l'autobús*.

Sobre els drets de les persones immigrades

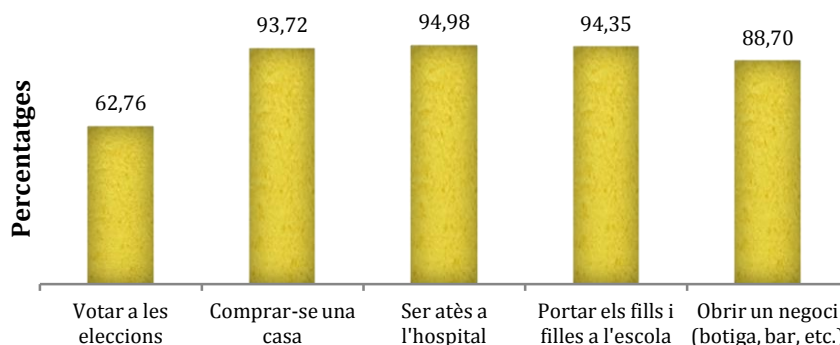
En el qüestionari es preguntava a l'alumnat de Primària si les persones immigrades han de poder fer les mateixes coses que les del país, és a dir, si han de tenir els mateixos drets que les persones autòctones. Es mostra una divisió entre els enquestats, que consideren que *Sí han de poder fer les mateixes coses* (47,4%) i els que afirmen que *Depèn* (45,9%). Únicament, un 6,6% de la mostra nega la possibilitat de poder fer les mateixes coses.

En funció del gènere, s'observa que els nois són més permissius en qüestió de drets de les persones immigrades que les noies. Destaca també que les noies (122) estaven força més indecises que els nois (93). En funció del curs, s'observa que l'alumnat de 4t de Primària (131) té tendència a ser més permissiu que el de 6è (91), en relació a aquest ítem. També destaca l'alt grau d'indecisió en aquesta etapa: 117 alumnes de 4t i 98 de 6è van respondre *No ho sé* del total de les respectives mostres (264/204).

Pel que fa als resultats de la mostra de Secundària, l'enquesta plantejava quins mateixos drets havien de tenir les persones immigrades i les persones nascudes a Catalunya.

El dret a sanitat (94,98%), el dret a educació (94,35%) i el dret a vivenda (93,72%) són els drets que s'han de garantir a qualsevol persona sigui de la procedència que sigui. En canvi, el dret de vot és el menys valorat, amb un 62,76% de la població enquestada.

Gràfic 4. Drets de les persones immigrades. Secundària

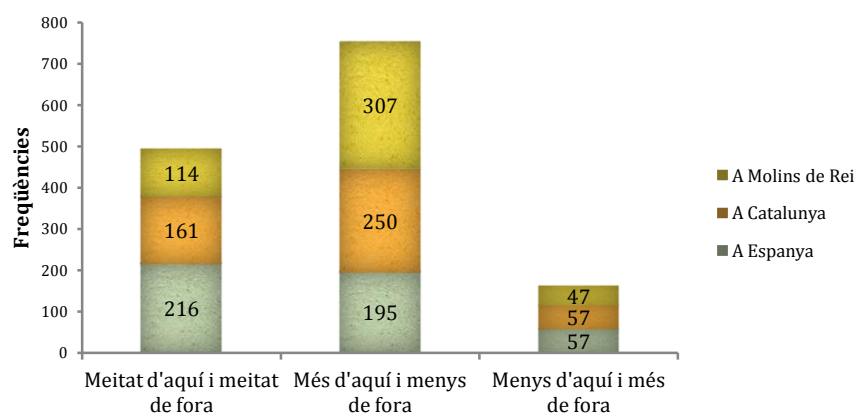

En funció del gènere, les noies garantirien més els drets a les persones sense discriminació de procedència que els nois. Per exemple, *Ser atès a l'hospital* obté una resposta positiva per 211 nois i 243 noies; en canvi, obté una resposta negativa per 20 nois i 4 noies. Un altre exemple, *Portar fills i filles a l'escola*, 210 nois i 241 noies ho defensen, mentre que 21 nois i 6 noies ho rebutgen.

Sobre la distribució entre població autòctona i població immigrada

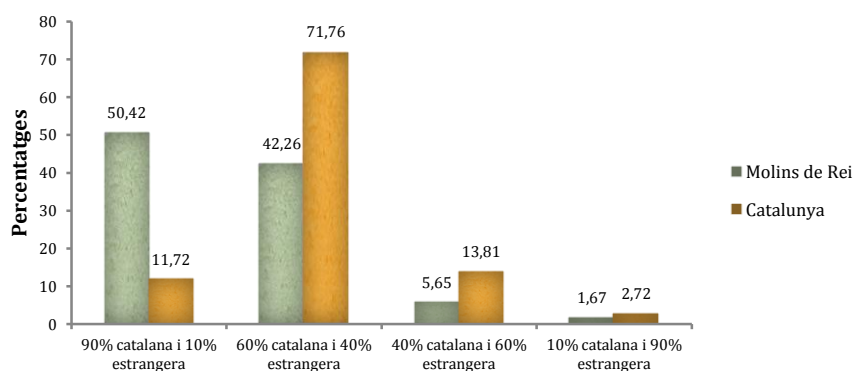
Pel que fa la distribució entre població autòctona i població immigrada a Espanya, 216 de Primària consideren que hi ha *meitat d'aquí i meitat de fora*, 195 consideren que *més d'aquí i menys de fora* i 57 responen que hi ha *menys d'aquí i més de fora*. En relació a la distribució de la població a Catalunya, 161 contesten que hi ha *meitat d'aquí i meitat de fora*, 250 consideren que hi ha *més d'aquí i menys de fora* i 57 responen que hi ha *menys d'aquí i més de fora*. Pel que fa a Molins de Rei, la mostra es posiciona majoritàriament en la resposta *més d'aquí i menys de fora* (307), mentre que l'opció *meitat d'aquí i meitat de fora* obté 114 resultats i l'opció *menys d'aquí i més de fora* només 47. Si analitzem aquest ítem en funció del gènere i el curs, no s'observen diferències significatives.

Gràfic 5. Distribució de la població immigrada/autòctona. Primària

L'alumnat de Secundària va haver de respondre sobre la distribució percentual entre la població immigrada i autòctona a Catalunya i a Molins de Rei. Pel que fa a Catalunya, el 71,76% de la mostra respon *60% catalana i el 40% estrangera*, mentre que el 13,81% considera *40% catalana i 60% estrangera*. L'11,72% dels enquestats afirma que la població catalana es distribueix en un *90% catalana i 10% estrangera* i un escàs 2,72% percep un *10% catalana i 90% estrangera*. Pel que fa a Molins de Rei, els resultats canvien significativament ja que l'opció més escollida (50,42%) és l'opció *90% catalana i 10% estrangera*, mentre que el 42,26% considera que la distribució és *60% catalana i 40% estrangera*. Per últim, un 5,65% afirma que la població de Molins de Rei té un *40% catalana i 60% estrangera* i un baix 1,67% respon que el *10% catalana i 90% estrangera*.

Gràfic 6. Distribució de la població immigrada/autòctona. Secundària

2.2. Nivell de raonament moral

Per completar el dibuix sobre el perfil dels alumnes, la recerca indaga sobre el posicionament en situacions que reflecteixin conflictes de valor relacionats amb els temes presentats anteriorment. Això es va avaluar a partir de tres històries plantejades, que transcrivim tot seguit, i que demanaven una resposta tancada.

Història 1

Ets molt bo en matemàtiques i un amic teu et demana que l'ajudis a fer els deures perquè li costa molt entendre els problemes. Decideixes ajudar-lo. Com ho fas?

Història 2

Un amic teu, que juga al futbol, t'ha demanat consell per comprar unes botes que li agraden molt. Són molt cares i els seus pares no volen que se les compri. A més, les porta el més dolent de l'equip i a la televisió van dir que les fabriquen nens i nenes de la vostra edat i per això no poden anar a l'escola. Quina és la raó més important per a no comprar-les?

Història 3

Ets al pati de l'escola i veus com uns companys de classe volen apallissar a un amic teu, en Zhen Zhen, que ha arribat fa dos anys de la Xina. No l'estan pegant, sinó se'n riuen d'ell, i fan veure que el peguen a l'estil ninja, amb patades voladores, cops de punys, etc. Dius als teus companys que el deixin. Per què?

Les possibilitats de resposta a cada situació corresponen a uns nivells de raonament moral. En aquest cas el que ens marca la resposta és el nivell on l'alumne se situa, a partir d'una reflexió individual, de manera natural i espontània. Precisament aquesta

dada ha d'afavorir generar situacions d'aprenentatge que, des de la zona de desenvolupament, facilitin la millora en el nivell de raonament moral. Seguidament es destaquen algunes idees de cadascun dels nivells.

Nivell 1

En aquest nivell, l'alumnat respon a partir de criteris molt concrets i centrats en un mateix. L'alumnat, en aquest moment, és molt egocèntric. El que intenta és resoldre el problema de la millor manera possible per a ell. Busca el benefici propi o evitar un mal major. Es mouen molt a partir dels premis i els càstigs. Per aquesta raó responen que (cas 1) fan els problemes perquè s'asseguren que estan bé, i no hi ha de perdre més temps; no compra les bames (cas 2) perquè els seus pares no ho volen, i vol evitar que el renyin; o bé perquè son quatre contra un (cas 3), i objectivament hi ha desproporció perquè té les de perdre.

Nivell 2

En aquest nivell, els alumnes encara estan molt centrats en ells mateixos. La diferència amb el nivell anterior és que en aquest ja consideren els altres com a iguals, com a models o per buscar certs intercanvis. També busquen el reconeixement dels adults, a qui respecten perquè representen l'autoritat –que aprecien i temen alhora–; i per tant intenten que se'ls valori com a bons nens, com a bons amics, i com a bones persones. Per això responen que farien els problemes amb ell perquè vagi mirant com es fan; que no es compraria les bames perquè l'únic que les porta és el més dolent de l'equip; o que diria que no peguessin al Zhen Zhen perquè no sap com defensar-se encara que sigui xinès.

Nivell 3

Resoldre el conflicte des d'aquest nivell significa que la persona no respon des d'un punt de vista autocentrat, sinó que se situa en la perspectiva aliena i que realment busca allò que a l'altre li pot resultar més beneficiós. Per aquesta raó s'opta per explicar com s'han de fer els problemes perquè ho faci ell (ja que així és més capaç de recordar-ho); no compra les bames perquè són molt cares (i no vol fer una despesa tan elevada); o bé el defensa perquè és amic seu (i valoren els llaços afectius com essencial en les relacions i en la resolució de conflictes). Tots aquests arguments es basen en contractes socials, a partir de valors que de manera generalitzada es consideren en la comunitat. Inicien una manera de resoldre els problemes menys concreta i centrada en el moment present per passar a generalitzacions.

Nivell 4

Aquest és el nivell superior en l'escala de valoració. De la mateixa manera que en el nivell anterior, resoldre el conflicte des d'aquest nivell significa que la persona se situa en el lloc de l'altre. L'afegit, en aquest cas, és que ho fa en relació a valors morals, que la persona ha fet seus i que intenta mostrar en situacions de conflicte. Són valors que reflecteixen un reconeixement de l'altre, al que fan visible i per qui intenten fer allò que consideren que, des dels paràmetres de felicitat i justícia, el farà sentir-se millor, més digne, més autònom i fins i tot més feliç. Per aquesta raó responen que els ense-

nyen a pensar els problemes (perquè pugui entendre i per tant sàpiga resoldre'n de similars en altres moments); que no està bé que els nens i les nenes treballin (perquè és un dret dels infants que en vulnerar-lo fa que deixin de ser infants alhora que perden dignitat); o considerin que pegar no està bé (perquè atentes contra una altra persona)

2.2.1. Resultats globals

A. Sobre la història dels deures de matemàtiques

En aquesta situació es presenten dos posicionaments ben diferenciats: per una banda, el 44% de la mostra de tot l'alumnat senyala l'opció *l'ensenyes a pensar perquè pugui entendre els problemes* (nivell 4) i, per altra, el 41% de la mostra respon que *li expliques com s'han de fer perquè ho faci ell* (nivell 3). Les opcions vinculades a nivells més baixos de raonament moral són poc significatius. Només un 2% de la mostra considera que *li fas els problemes perquè així segur que està bé* (nivell 1) i un 14% proposa l'opció *fas els problemes amb ell perquè vagi mirant com es fan* (nivell 2).

B. Sobre la història de les botes de futbol

En aquesta segona història també es reparteix la discussió entre les opcions de nivell de raonament moral més alt (nivell 4), *que no està bé que els nens i les nenes treballin* (42%), i el nivell més baix (nivell 1), *que els seus pares no ho volen* (38%). Les altres dues opcions intermèdies obtenen resultats força més baixos: un 13% de la mostra opina que *l'únic que les porta és el més dolent de l'equip* és la raó més important i un 8% manifesta que el seu criteri d'elecció és que *són molt cares*.

C. Sobre la història del suposat bullying

La raó més seleccionada amb un 48,7% de la mostra és *perquè pegar no està bé* (nivell 4), mentre que un 38,4% considera que la raó més important és *perquè és amic teu* (nivell 3). Per altra banda, les opcions *perquè són quatre contra un* (nivell 1) i *perquè no sap defensar-se encara que sigui xinès* obtenen resultats molt baixos (nivell 2), un 8,6% i un 4,3% de la mostra, respectivament.

2.2.2. Resultats per etapa

A. Sobre la història dels deures de matemàtiques

Igual que en l'apartat anterior, es mantenen dues posicions majoritàries tant a Primària com a Secundària. Pel que fa a Primària, l'opció més escollida és la referent a *li expliques com s'han de fer perquè ho faci ell* amb un total del 47,2% (nivell 3); mentre que l'altre opció predominant es posiciona en *l'ensenyes a pensar perquè pugui entendre els problemes* (nivell 4). A Secundària, les dues opcions més escollides són les mateixes però en ordre invers, el 48,5% proposa *l'ensenyes a pensar com resoldre els problemes i els entengui* (nivell 4), mentre la següent opció és *li expliques com s'han de fer perquè ho faci ell* (nivell 3). En ambdues etapes, l'alumnat defensa promoure la cooperació i l'autonomia de l'altre.

B. Sobre la història de les botes de futbol

Contràriament a l'ítem anterior, el 73,9% de l'alumnat de Primària considera com a raó principal per no comprar les botes *que no està bé que els nens i les nenes treballin*, és a dir, mostren un grau de reflexió alt (nivell 4) on el dret a l'educació a l'infant és clau per al desenvolupament de la infància. A Secundària passa exactament el mateix, amb dades molt semblants.

C. Sobre la història del suposat bullying

L'actitud *perquè pegar no està bé* representa l'opció més escollida amb un total del 67,7% a Primària, mentre que l'opció *perquè és amic teu és* la més proposada pel de Secundària. Cal destacar que la posició més estereotipada, *perquè no sap defensar-se encara que sigui xinès*, és l'opció menys significativa pel total de la mostra amb un 4,3% a Primària i 4,4% a Secundària.

2.2.3. Resultats per sexe

A. Sobre la història dels deures de matemàtiques

Pel que fa a Primària, la tendència és respondre les opcions dels nivells 3 i 4 de raonament moral. L'opció més valorada és *Li expliques com s'han de fer perquè ho faci ell* (nivell 3), amb un 46,35% i un 48,09%, respectivament. En relació a les altres opcions, els resultats són similars en nois com en noies. Així, el 39,06% dels nois i el 39,15% de les noies afirma que *L'ensenyas a pensar perquè pugui entendre els problemes* (nivell 4). Per tant, com podem observar no podem considerar que existeixin diferències significatives per qüestió de sexe.

Tanmateix, la tendència a Secundària en tots dos sexes es distribueix en dues opcions, principalment com a Primària. Les opcions més marcades són dels nivells 3 i 4 amb un increment lleuger, però no significatiu, pel que fa les noies. El 32,0% dels nois i el 36,84% de les noies afirmen que *Li expliques com s'han de fer perquè ho faci ell* (nivell 3), mentre que el 46,0% dels nois i el 50,61% de les noies diuen que *L'ensenyas a pensar perquè pugui entendre els problemes* (nivell 4).

B. Sobre la història de les botes de futbol

La tendència a Primària és que el 71,24% dels nens i el 76,60% de les nenes afirmen *Que no està bé que els nens i les nenes treballin*, és a dir, un nivell de raonament moral alt per la seva edat. Podem constatar un lleuger augment pel que fa als resultats de les noies.

L'alumnat de Secundària es posiciona en les altres opcions de resposta. Així, el 55,0% dels nois de la mostra consideren que la raó més important per no comprar les botes és *Que els seus pares no ho volen* (nivell 1), mentre que el 26,0% afirma que és *Que l'únic que les porta és el més dolent* (nivell 2). Pel que fa a les noies, el 74,49% diu que l'argument principal és *Que els seus pares no vulguin* (nivell 1) i el 16,60% es posiciona *Que l'únic que les porta és el més dolent de l'equip* (nivell 2).

C. Sobre la història del suposat bullying

L'alumnat de Primària es posiciona en una opció ben marcada: *Perquè pegar no està bé* (nivell 4). En el cas dels nois, un 62,23% d'ells contesten aquesta opció i, en el cas de les noies, és el 73,19% de les enquestades. L'augment en el cas de les noies ve a conseqüència de la reducció de la segona opció més marcada *Perquè és amic teu* (nivell 3) en casi set punts.

A diferència de Primària, l'alumnat de Secundària proposa com a raó principal *Perquè és amic teu* (46% els nois i el 63,97% les noies). La diferència rau en la significativa diferència de resultats entre nois i noies en l'opció *Perquè són quatre contra un* (nivell 1) on els nois són representats amb un considerable 16% i les noies únicament amb un 4,6%.

2.2.4. Resultats per lloc de procedència

En aquesta variable, els resultats no són significatius a causa d'haver treballat amb una mostra molt reduïda.

2.2.5. Resultats per curs

La taula expressa per cursos el percentatge d'alumnes que han escollit cada opció:

Taula 9. Història 1. Dades per curs

Història 1	Primària			Secundària	
	4t	6è	2n	4t	1r Bx
Li fas els problemes perquè així segur que estan bé.	0,38	0,98	4,09	2,51	1,85
Fas els problemes amb ell perquè vagi mirant com es fan.	15,53	9,80	15,20	14,07	12,04
Li expliques com s'han de fer perquè ho faci ell.	41,29	54,90	29,82	40,20	31,48
L'ensenyes a pensar perquè pugui entendre els problemes.	42,80	34,31	50,88	43,22	54,63

Taula 10. Història 2. Dades per curs

Història 2	Primària			Secundària	
	4t	6è	2n	4t	1r Bx
Que els seus pares no ho volen.	15,15	5,39	12,28	9,05	8,33
Que l'únic que les porta és el més dolent de l'equip.	4,55	2,94	5,85	2,51	2,78
Que són molt cares.	12,88	9,31	18,13	24,12	21,30
Que no està bé que els nens i les nenes treballin.	67,42	82,35	63,74	64,32	67,59

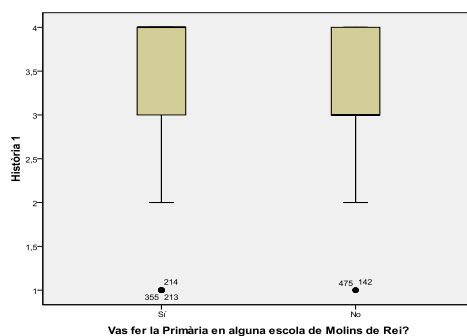
Taula 11. Història 3. Dades per curs

Història 3	Primària			Secundària	
	4t	6è	2n	4t	1r Bx
Perquè són quatre contra un.	4,92	9,31	8,19	13,07	8,33
Perquè no sap defensar-se encara que sigui xinès.	4,17	4,41	5,85	5,03	0,93
Perquè és amic teu.	19,32	23,53	63,16	50,75	50,93
Perquè pegar no està bé.	71,59	62,75	22,81	31,16	39,81

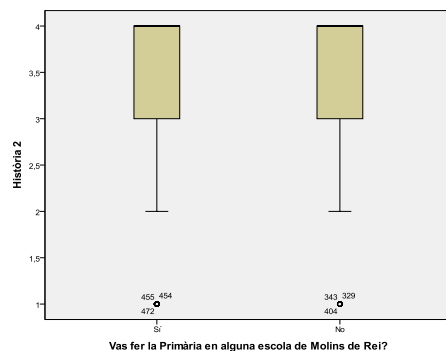
2.2.6. Resultats de Secundària (ESO), si han fet EP a Molins de Rei

En els diagrames de caixes següents, observem que creuant les dades de cadascuna de les històries presentades als alumnes amb el fet que cursessin o no Primària a Molins de Rei, la distribució de les respostes també es comporten igual. Només en la primera història observem que la mediana és diferent. La mediana dels alumnes que han cursat Primària en alguna escola de Molins de Rei és 4, mentre que els que no ho han fet presenten una mediana de 3. Aquesta petita diferència podria explicar-se pel fet que els alumnes que provenen d'escoles de Primària a Molins han treballat l'Educació per al Desenvolupament.

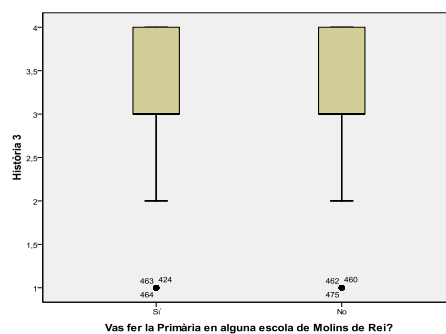
Gràfic 7. Història 1. Alumnat de Secundària que ha cursat Primària a Molins de Rei

Gràfic 8. Història 2. Alumnat de Secundària que ha cursat Primària a Molins de Rei

Gràfic 9. Història 3. Alumnat de Secundària que ha cursat Primària a Molins de Rei

2.3. Dimensions Morals de la Persona (DMP)

El model d'educació en valors que proposem l'identifiquem amb el nom d'aprenentatge ètic. L'aprenentatge ètic suposa un procés amb el qual la persona va elaborant la seva identitat moral, és a dir, va sent conscient del que pensa i també de les seves raons. A través de l'aprenentatge ètic s'observa un progressiu desenvolupament de determinades habilitats i dimensions de la persona –algunes que permeten construir-se i d'altres que faciliten la convivència–, com també la interiorització de valors desitjables per a una societat com la nostra. Així, la configuració moral de la persona està formada per tres àmbits: *construcció del jo*, *convivencialitat* i *reflexió sociomoral*.

Taula 12. Definició dels àmbits de desenvolupament moral

<p>Construcció del jo</p> <p><i>Permet dissenyar-nos i construir-nos com a persones. Ens veiem i ens reconeixem a nosaltres mateixos i decidim si ens agradem prou per poder realitzar un procés de canvi. Es troba íntimament relacionat amb l'autoconcepte i l'autoestima, la percepció d'un mateix i la seva valoració. Com a educadors i educadores, hem de promoure nivells superiors d'autoconeixement que permeti a l'alumnat anar elaborant una imatge ajustada a la realitat i una valoració positiva de la seva persona.</i></p> <p>Convivencialitat</p> <p><i>Fa referència a la capacitat de les persones de poder compartir un espai vivencial amb persones diferents. Abasta la construcció del coneixement social i el desenvolupament de les habilitats socials i dialògiques.</i></p> <p>Reflexió sociomoral</p> <p><i>Incideix alhora en la construcció del jo i en la convivencialitat, atès que sense la reflexió difícilment podrem construir-nos nosaltres mateixos ni podrem valorar i fer que la convivència amb els altres sigui eficaç. Així doncs, la reflexió sociomoral esdevé fonamental en la configuració moral de la persona, perquè comporta el procés d'elaboració de les dades rellevants de la realitat i influeix en el judici i el comportament moral.</i></p>
--

Els informants són els 20 mestres de Primària i els 28 professors i professores de Secundària. Partim de la convicció que el professorat coneix el seu alumnat i és capaç de dictaminar el grau d'assoliment de les habilitats que expliquen cada dimensió.

Taula 13. Mostra de qüestionaris sobre les Dimensions Morals de la Persona (DMP)

Curs	Professors/es	Qüestionaris emplenats (alumnes)	Sexe (alumnes)		Edat
			Nois %	Noies %	
4t Primària	12	268	49,6	50,4	9-10 anys
6è Primària	8	181	48,6	51,4	10 anys
2n ESO	7	175	49,7	50,3	12-14 anys
4t ESO	12	201	45,8	54,2	14-17
1r Batx	9	136	48,5	51,5	16-18 anys

2.3.1. Resultats de les DMP per curs

Quart de Primària

Les dimensions morals de la persona s'han mesurat amb diversos ítems dels qüestionaris. En el cas de quart de Primària, els ítems s'agrupen així:

Taula 14. Dimensions morals. Indicadors associats a cada ítem. 4t Primària

Construcció del jo	Ítem 1	Actua sense pensar en les conseqüències de les seves accions.
	Ítem 7	És capaç de reconèixer certs trets del seu caràcter que provoquen conflicte en el grup.
	Ítem 10	És capaç d'expressar el seu propi criteri i mantenir-lo encara que els altres no opinin el mateix.
Convivencialitat	Ítem 2	És capaç de descriure les reaccions dels altres.
	Ítem 4	Ajuda els seus companys quan es troba en dificultats.
	Ítem 6	Aplica les habilitats necessàries per aconseguir una millor relació amb els seus companys.
	Ítem 9	Aporta solucions que impliquin la seva actuació personal en la resolució d'un conflicte.
Reflexió sociomoral	Ítem 3	Reflexiona i pensa les coses abans d'actuar.
	Ítem 5	Reconeix aquells fets que poden originar conflictes de convivència.
	Ítem 8	És capaç d'escoltar les intervencions dels seus companys i companyes.

Construcció del jo

El professorat afirma que el 2,6% dels seus alumnes *Gairebé mai* actuen d'aquesta manera, mentre que el 51,5% ho fan *A vegades*, un 44,0% ho fan *Sovint* i un 1,9% *Gairebé Sempre*. La informació relativa a cadascun dels ítems d'aquesta dimensió és la següent:

Ítem 1. Actua sense pensar en les conseqüències de les seves accions.	El 34,3% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> actuen sense pensar en les conseqüències de les seves accions, mentre que un 40,2% ho fa <i>A vegades</i> i un 14,1% ho fa <i>Sovint</i> . Destaca l'11,1% que actua <i>Gairebé sempre</i> pensant en les conseqüències de les seves accions.
Ítem 7. És capaç de reconèixer certs trets del seu caràcter que provoquen conflicte en el grup.	En referència a l'autoconeixement, el professorat afirma que el 15,2% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> és capaç de reconèixer aquells trets del caràcter que dificulten les relacions amb els seus companys, mentre que un 25,0% ho fan <i>Sovint</i> i un 19,7% ho fa <i>Gairebé sempre</i> . Destaca que un 39,9% dels alumnes només són capaços <i>A vegades</i> .
Ítem 10. És capaç d'expressar el seu propi criteri i mantenir-lo encara que els altres no opinin el mateix.	El professorat afirma que un 7,4% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> són capaços d'expressar el seu criteri en cas de trobar-se amb criteris contraris, mentre que un 25,0% és capaç <i>A vegades</i> i un 39,5% <i>Sovint</i> . Per contra, un 27,9% dels alumnes són capaços d'expressar el seu criteri i mantenir-lo encara que altres no pensin el mateix <i>Gairebé sempre</i> .

Convivencialitat

El professorat afirma que el 4,1% dels seus alumnes *Gairebé mai* mostren els trets d'aquest grup, mentre que un 26,9% ho fan *A vegades*, un 44,4% ho fan *Sovint* i un 24,6% ho fan *Gairebé sempre*.

Ítem 2. És capaç de descriure les reaccions dels altres.	El 7,4% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> no és capaç de descriure les reaccions dels seus companys, mentre que un 24,2% ho fan <i>A Vegades</i> i un 37,3% seria capaç de fer-ho <i>Sovint</i> . Per altra banda, <i>Gairebé sempre</i> són capaços de descriure les reaccions dels companys un 30,9% dels alumnes que configuren la mostra.
Ítem 4. Ajuda els seus companys quan es troba en dificultats.	El professorat afirma que el 32,4% dels seus alumnes ajuda <i>A vegades</i> als seus companys en moments de dificultats, mentre que un 31,7% ho fa <i>Sovint</i> i un 27,9% ho fa <i>Gairebé sempre</i> . Per contra, un 7,8% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> s'ofereixen a ajudar als altres companys.
Ítem 6. Aplica les habilitats necessàries per aconseguir una millor relació amb els seus companys.	Sobre l'aplicació d'habilitats per millorar les relacions amb els companys, el professorat afirma que un 8,9% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> les aplica, mentre que un 32,0% ho fa <i>A vegades</i> , un 35,8% ho fa <i>Sovint</i> i un 23,1% ho fa <i>Gairebé sempre</i> .
Ítem 9. Aporta solucions que impliquin la seva actuació personal en la resolució d'un conflicte.	El 14,5% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> aporta solucions en una situació de conflicte, mentre que un 35,0% aporta solucions <i>A vegades</i> i un 31,3% ho fa <i>Sovint</i> . Per altra banda, un 19,0% ho fa <i>Gairebé sempre</i> .

Reflexió sociomoral

El professorat afirma que el 6,0% dels seus alumnes *Gairebé mai* es mostren d'aquesta manera, mentre que el 26,9% ho fan *A vegades*, un 38,8% ho fan *Sovint* i un 28,4% ho fan *Gairebé sempre*.

Ítem 3. Reflexiona i pensa les coses abans d'actuar.	El 32,0% dels alumnes reflexiona i pensa abans d'actuar, mentre que un 26,8% ho fan <i>Sovint</i> i un 27,9% <i>Gairebé sempre</i> . Per contra, un 13,0% de la mostra <i>Gairebé mai</i> procedeix d'aquesta manera.
Ítem 5. Reconeix aquells fets que poden originar conflictes de convivència.	El professorat afirma que només un 8,5% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> coneixen els fets que poden originar problemes de convivència a l'escola, mentre que un 31,3% dels alumnes són capaços <i>Gairebé sempre</i> . Per altra banda, un 24,6% dels alumnes és capaç de reconèixer aquest fets <i>A vegades</i> i un 35,4% ho fan <i>Sovint</i> .
Ítem 8. És capaç d'escoltar les intervencions dels seus companys i companyes.	En referència a la capacitat d'escoltar els altres, el professorat afirma que un 23,5% dels seus alumnes <i>A vegades</i> és capaç d'escoltar les intervencions d'altres, mentre que un 32,0% ho fa <i>Sovint</i> i un 40,6% <i>Gairebé sempre</i> . Destaca el 3,7% que <i>Gairebé mai</i> és capaç d'escoltar les intervencions d'altres companys i companyes.

Sisè de Primària

En aquest cas les dimensions morals dels alumnes de sisè de Primària s'han establert a partir de la relació d'ítems següent:

Taula 15. Dimensions morals. Indicadors associats a cada ítem. 6è Primària

Construcció del jo	Ítem 4	Quan actua incorrectament, ho sap i reconeix la seva responsabilitat.
	Ítem 5	Describeix concretament els trets de la seva personalitat.
	Ítem 9	Reconeix les seves possibilitats i les seves limitacions.
Convivencialitat	Ítem 1	Aplica, de manera conscient, les habilitats necessàries per aconseguir una millor relació amb els companys i companyes.
	Ítem 7	És sensible als sentiments dels altres.
	Ítem 8	S'adona de les conseqüències de les seves accions.
	Ítem 12	Preveu possibles actuacions per mantenir l'entorn.
	Ítem 13	És respectuós amb les opinions i decisions dels altres, tot i que aquestes impliquin una negativa cap a un desig seu.
Reflexió sociomoral	Ítem 2	En un debat, respecta totes les persones amb independència de les seves opinions.
	Ítem 3	Utilitza el diàleg com a estratègia per a abordar el conflicte.
	Ítem 6	En una conversa, para esment als arguments dels altres.
	Ítem 10	Reconeix l'adequació o inadequació d'un comportament en diferents situacions.
	Ítem 11	Demostra sensibilitat respecte a situacions de discriminació dins del grup.

Construcció del jo

El professorat afirma que el 1,7% dels seus alumnes *Gairebé mai* actuen d'aquesta manera, mentre que el 23,2% ho fan *A vegades*, un 41,4% ho fan *Sovint* i un 33,7% *Gairebé Sempre*.

Ítem 4. Quan actua incorrectament, ho sap i reconeix la seva responsabilitat.	El 6,0% dels alumnes que configuren la mostra <i>Gairebé mai</i> reconeix la seva responsabilitat en una actuació inacceptable, mentre que un 14,9% sap i reconeix <i>A vegades</i> quan actua incorrectament i un 32,0% <i>Sovint</i> . Destaca el 46,9% d'alumnes que <i>Gairebé sempre</i> assumeixen la seva responsabilitat en actuacions incorrectes.
Ítem 5. Describeix concretament els trets de la seva personalitat.	El professorat afirma que el 4,9% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> són capaços de descriure correctament els trets de la seva personalitat, mentre que el 28,1% dels alumnes són capaços <i>A vegades</i> i un 38,1% <i>Sovint</i> . Per altra banda, un 28,7% és capaç de descriure'ls <i>Gairebé sempre</i> .

Ítem 9. Reconeix les seves possibilitats i les seves limitacions.	Només un 3,3% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> són capaços de reconèixer les seves possibilitats i limitacions, mentre que el 26,5% és capaç <i>A vegades</i> , el 33,7% ho és <i>Sovint</i> i un 36,4% <i>Gairebé sempre</i> .
---	--

Convivencialitat

El professorat afirma que un 6,6% dels seus alumnes *Gairebé mai* es mostren d'aquesta manera, mentre que un 19,9% ho fan *A vegades*, un 41,4 *Sovint* i un 32,0% ho fan *Gairebé sempre*.

Ítem 1. Aplica, de manera conscient, les habilitats necessàries per aconseguir una millor convivència	El 7,7% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> actuen d'aquesta manera, mentre que un 38,1% ho fan <i>Gairebé sempre</i> . Per contra, un 19,3% ho fa <i>A vegades</i> i un 34,8% <i>Sovint</i> .
Ítem 7. És sensible als sentiments dels altres	El professorat afirma que un 3,3% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> és sensible amb els sentiments dels companys i companyes, mentre que un 23,7% ho és <i>A vegades</i> i un 30,3% <i>Sovint</i> . Per contra, un 42,5% dels alumnes <i>Gairebé sempre</i> són sensibles amb la situació emocional de l'altre.
Ítem 8. S'adona de les conseqüències de les seves accions	Pel que fa a les conseqüències de les seves accions, el professorat afirma que el 49,1% dels alumnes s'adona de les conseqüències de les seves accions <i>Gairebé sempre</i> , mentre que un 7,7% ho fa <i>Gairebé mai</i> . Per altra banda, un 12,7% de la mostra ho fa <i>A vegades</i> i un 30,3% <i>Sovint</i> .
Ítem 12. Preveu possibles actuacions per mantenir l'entorn	En referència al manteniment de l'entorn, el professorat afirma que el 9,3% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> preveuen realitzar accions de manteniment i preservació de l'entorn, mentre que el 28,1% ho preveu <i>A vegades</i> i un 23,7% <i>Gairebé sempre</i> . Destaca el 38,6% d'alumnes que preveuen actuacions d'aquest tipus <i>Sovint</i> .
Ítem 13. És respectuós amb les opinions i decisions dels altres	El professorat afirma que el 13,2% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> es mostren respectuosos amb les opinions i decisions dels altres, mentre que un 19,8% <i>A vegades</i> mostra certa a respectar les opinions d'altres, un 32,5% ho fa <i>Sovint</i> i un 34,2% <i>Gairebé sempre</i> .

Reflexió sociomoral

El professorat afirma que el 3,3% dels seus alumnes *Gairebé mai* es mostren d'aquesta manera, mentre que el 17,7% ho fan *A vegades*, un 38,1% ho fan *Sovint* i un 40,9% ho fan *Gairebé sempre*.

Ítem 2. En un debat, respecta totes les persones amb independència de les seves opinions	En relació al respecte a les altres opinions, només un 4,4% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> es mostra d'aquesta manera, mentre que un 49,1% de la mostra ho fa <i>Gairebé sempre</i> . Per altra banda, un 14,3% es mostra <i>A vegades</i> respectuosos amb les altres persones de diferent opinió i un 32,0% <i>Sovint</i> .
Ítem 3. Utilitza el diàleg com a estratègia per abordar conflictes	El professorat afirma que un 7,7% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> utilitza el diàleg en la resolució de conflictes, mentre que un 18,2% ho fa <i>A vegades</i> , un 34,8% ho fa <i>Sovint</i> i un 39,2% <i>Gairebé sempre</i> .
Ítem 6. En una conversa, para esment als arguments dels altres	En referència a aquest ítem, només un 5,5% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> paren esment als arguments dels altres, mentre que un 14,3% ho fa <i>A vegades</i> i un 33,1% <i>Sovint</i> . Destaca el 46,9% d'alumnes que actuen d'aquesta manera <i>Gairebé sempre</i> .
Ítem 10. Reconeix l'adequació o inadequació d'un comportament en diferents situacions	Pel que fa aquest ítem, el professorat indica que un 2,9% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> són capaços de distingir l'adequació o inadequació d'un comportament segons la situació, mentre que un 23,2% és capaç <i>A vegades</i> i un 25,9% ho és <i>Sovint</i> . Destaca el 48,0% d'alumnes que són capaços de reconèixer l'adequació o inadequació d'un comportament <i>Gairebé sempre</i> .
Ítem 11. Demostra sensibilitat respecte a situacions de discriminació dins del grup	El 7,1% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> demostren un mínim de sensibilitat en les situacions de discriminació, mentre que un 30,9% ho demostren <i>A vegades</i> , un 31,4% <i>Sovint</i> i un 30,3% <i>Gairebé sempre</i> .

Segon d'ESO

Les dimensions morals dels alumnes de segon de Secundària s'han establert a partir de la relació d'ítems següent:

Taula 16. Dimensions morals. Indicadors associats a cada ítem. 2n ESO

Construcció del jo	Ítem 8	Identifica quins dels seus trets de caràcter dificulten o faciliten la convivència.
	Ítem 9	Organitza el seu temps.
	Ítem 13	Identifica factors externs que li causen preocupació o satisfacció, tant a nivell personal com a escolar.
Convivencialitat	Ítem 1	És capaç d'entendre el perquè de les reaccions dels altres.
	Ítem 2	Li costa posar-se en el lloc dels altres.
	Ítem 4	És conscient que no sempre pot arribar-se a un consens.
	Ítem 7	Té iniciativa per proposar possibles actuacions encaminades a millorar problemàtiques socials.
	Ítem 12	Sap trobar una postura consensuada quan es troba implicat en un conflicte amb altres companys.
Reflexió sociomoral	Ítem 14	Davant les diferències individuals, s'esforça perquè existeixin relacions positives en el grup.
	Ítem 3	Dóna la seva opinió en temes socials controvertits.
	Ítem 5	En un conflicte amb un/a company/a, considera els raonaments de les dues postures.
	Ítem 6	Després d'una conversa és capaç de modificar, autònomament, el seu punt de vista.
	Ítem 10	Basa les seves opinions en arguments raonats.
Ítem 11	En un diàleg o debat reflexiona tant sobre els seus arguments com sobre els possibles contraarguments.	

Construcció del jo

El professorat afirma que el 13,1% dels seus alumnes *Gairebé mai* actuen d'aquesta manera, mentre que el 33,7% ho fan *A vegades*, un 33,1% ho fan *Sovint* i un 20% *Gairebé Sempre*.

Ítem 8. Identifica quins dels seus trets de caràcter dificulten o faciliten la convivència	El 17,7% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> és capaç d'identificar-los, mentre que el 30,2% ho és <i>A vegades</i> i el 29,1% <i>Sovint</i> . Destaca el 22,8% que <i>Gairebé sempre</i> és capaç d'identificar aquests trets relacionats amb la convivència.
Ítem 9. Organitza el seu temps	El professorat afirma que el 17,1% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> són capaços d'organitzar el seu temps, mentre que el 28,5% ho és <i>A vegades</i> i un 21,1% <i>Sovint</i> . Destaca que el 33,1% dels alumnes <i>Gairebé sempre</i> organitzen el seu temps, segons el professorat.
Ítem 13. Identifica factors externs que li causen preocupació o satisfacció, tant a nivell personal com escolar	El 16,5% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> és capaç d'identificar factors de preocupació o satisfacció, mentre que el 30,8% ho és <i>A vegades</i> i un 33,7% <i>Sovint</i> . Per altra banda, un 18,8% <i>Gairebé sempre</i> és capaç d'identificar els factors externs que els hi causen preocupació o satisfacció tant a nivell personal com escolar.

Convivencialitat

El professorat afirma que el 2,3% dels seus alumnes *Gairebé mai* actuen d'aquesta manera, mentre que el 43,4% ho fan *A vegades*, un 43,4% ho fan *Sovint* i un 10,9% *Gairebé Sempre*.

Ítem 1. És capaç d'entendre el perquè de les reaccions dels altres	El professorat afirma que el 9,1% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> són capaços d'entendre els motius de les reaccions dels altres, mentre que un 29,1% ho és <i>A vegades</i> , un 31,4% ho és <i>Sovint</i> i un 30,2% <i>Gairebé sempre</i> .
--	---

Ítem 2. Li costa posar-se en el lloc dels altres	Pel que fa a l'empatia, un 28,5% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> és capaç de posar-se en el lloc dels altres, mentre que un 44,5% ho fa <i>A vegades</i> i un 18,8%, <i>Sovint</i> . Destaca el 8,0% que <i>Gairebé sempre</i> és capaç d'empatitzar amb l'altre.
Ítem 4. És conscient que no sempre pot arribar-se a un consens	El professorat afirma que un 7,4% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> és conscient de la impossibilitat d'arribar sempre a un consens, mentre que destaca el 45,1% que ho és <i>A vegades</i> . Per contra, un 26,8% és conscient d'aquest fet <i>Sovint</i> i un 20,5% <i>Gairebé sempre</i> .
Ítem 7. Té iniciativa per proposar possibles accions encaminades a millorar problemàtiques socials	El 25,1% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> tenen iniciativa en aquest sentit, mentre que un 35,4% <i>A vegades</i> es proposen actuar d'aquesta manera, un 22,8% ho té <i>Sovint</i> i un 16,5% <i>Gairebé sempre</i> estan disposat a proposar iniciatives encaminades a millorar problemàtiques socials.
Ítem 12. Davant les diferències individuals, s'esforça perquè existeixin relacions positives en el grup	En referència a les relacions positives en el grup, el professorat afirma que el 12,5% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> s'esforcen per l'existència de relacions positives dins del grup, mentre que el 30,2% ho fa <i>A vegades</i> i un 28,5% <i>Sovint</i> . També, un 28,5% dels alumnes <i>Gairebé sempre</i> s'esforcen per l'existència de relacions positives en el grup.
Ítem 14. Sap trobar una postura consensuada quan es troba implicat en un conflicte amb altres companys	El 11,4% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> sap trobar el consens en un conflicte entre companys, mentre que un 26,8% és capaç de trobar una postura consensuada <i>A vegades</i> i un 37,1% <i>Sovint</i> . Per contra, un 24,5% dels alumnes <i>Gairebé sempre</i> és capaç de consensuar postures davant un conflicte entre companys.

Reflexió sociomoral

El professorat afirma que el 11,4% dels seus alumnes *Gairebé mai* actuen d'aquesta manera, mentre que el 38,3% ho fan *A vegades*, un 34,3% ho fan *Sovint* i un 16% *Gairebé Sempre*.

Ítem 3. Dóna la seva opinió en temes socials controvertits	El 28,0% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> dóna la seva opinió en temes socials controvertits, mentre que el 35,4% ho fa <i>A vegades</i> i un 21,1% <i>Sovint</i> . Per altra banda, un 15,4% opina <i>Gairebé sempre</i> .
Ítem 5. En un conflicte amb un/a company/a, considera els raonaments de les dues postures	El professorat afirma que només un 10,2% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> considera els raonaments de diferents postures, mentre que el 32,5% ho fa <i>A vegades</i> , un 32,5% <i>Sovint</i> . Per altra banda, un 24,5% dels alumnes valorats <i>Gairebé sempre</i> considera els raonaments dels seus companys en cas de conflicte.
Ítem 6. Després d'una conversa és capaç de modificar, autònomament, el seu punt de vista	En referència aquest ítem, un 11,4% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> és capaç de modificar autònomament el seu punt de vista, mentre que un 32,0% ho fa <i>A vegades</i> , un 28,5% ho modifica <i>Sovint</i> i un 28,0% <i>Gairebé sempre</i> .
Ítem 10. Basa les seves opinions en arguments raonats	El 9,7% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> basen les seves opinions en arguments raonats, mentre que el 37,1% ho fa <i>A vegades</i> i un 27,4% <i>Sovint</i> . Per altra banda, un 25,7% dels alumnes <i>Gairebé sempre</i> argumenten les seves opinions.
Ítem 11. En un diàleg o debat reflexiona tant sobre els seus arguments com sobre els possibles contraarguments	En referència a la reflexió dels propis arguments i contraarguments, el professorat afirma que un 17,1% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> reflexionen sobre els seus arguments i contraarguments en un debat, mentre que un 30,8% ho fa <i>A vegades</i> i un 28,5% <i>Sovint</i> . Per altra banda, el professorat considera que un 23,4% dels seus alumnes <i>Gairebé sempre</i> reflexionen la seva argumentació i contraargumentació.

Quart d'ESO

Les dimensions morals dels alumnes de 4t d'ESO es recullen amb els ítems següent:

Taula 17. Dimensions morals. Indicadors associats a cada ítem. 4t ESO

Construcció del jo	Ítem 4	En el tracte personal, la seva manera d'actuar és coherent amb les seves idees i opinions.
	Ítem 6	Actua coherentment amb les seves opinions en relació amb temes de transcendència social.
	Ítem 9	Té una imatge ajustada de si mateix/a.
	Ítem 10	Intenta modificar els trets del seu caràcter que dificulten la

		convivència.
Convivencialitat	Ítem 12	Reflexiona abans d'actuar.
	Ítem 3	En un debat, intenta arribar a un consens.
	Ítem 8	Reconeix la influència dels contextos i experiències viscudes en les opinions de les altres persones.
	Ítem 13	Participa activament en un grup els objectius del qual tinguin una finalitat social.
	Ítem 14	És capaç de comprendre les actuacions i reaccions dels altres fins i tot en el cas que aquestes no siguin fruit d'una reflexió prèvia, sense que això impliqui estar d'acord amb elles.
Reflexió sociomoral	Ítem 1	En un diàleg o debat, si cal, modifica la seva postura a partir dels arguments i contraarguments presentats.
	Ítem 2	Quan ha de prendre una decisió de la vida quotidiana, valora els aspectes positius i negatius de les diferents possibilitats.
	Ítem 5	Reflexiona sobre els seus propis arguments en temes de transcendència social.
	Ítem 7	Estableix possibles causes i valora conseqüències a temes o problemàtiques socials.

Construcció del jo

El professorat afirma que el 7,5% dels seus alumnes *Gairebé mai* actuen d'aquesta manera, mentre que el 33,3% ho fan *A vegades*, un 42,3% ho fan *Sovint* i un 16,9% *Gairebé Sempre*.

Ítem 4. En el tracte personal, la seva manera d'actuar és coherent amb les seves idees i opinions	El 5,9% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> és coherent entre les seves idees personals i les accions, mentre que el 30,8% ho és <i>A vegades</i> i 34,4% <i>Sovint</i> . Per altra banda, un 28,8% dels seus alumnes <i>Gairebé sempre</i> són coherents.
Ítem 6. Actua coherentment amb les seves opinions en relació amb temes de transcendència social	En referència a aquest ítem, el professorat afirma que el 7,4% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> actua de manera coherent amb les seves opinions en temes de transcendència social, mentre que el 33,3% ho fa <i>A vegades</i> i el 44,2% <i>Sovint</i> . De la mostra d'alumnes restant, el 14,9% de la mostra <i>Gairebé sempre</i> actua coherentment amb les opinions expressades.
Ítem 9. Té una imatge ajustada de si mateix	El professorat afirma que el 10,4% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> té una imatge ajustada de si mateix, mentre que el 30,8% la té <i>A vegades</i> , el 41,7% <i>Sovint</i> i el 16,9% <i>Gairebé sempre</i> .
Ítem 10. Intenta modificar els trets dels seu caràcter que dificulten la convivència	El 14,4% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> intenta modificar trets de la seva conducta que dificultin la convivència, mentre que el 39,3% ho intenta <i>A vegades</i> i el 34,3% <i>Sovint</i> . Destaca que només el 11,9% que <i>Gairebé sempre</i> intenta modificar aquests trets negatius per la convivència.
Ítem 12. Reflexiona abans d'actuar	El professorat afirma que el 9,4% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> reflexiona abans d'actuar, mentre que el 33,3% ho fa <i>A vegades</i> i el 33,8% ho fa <i>Sovint</i> . Per altra banda, el 22,3% dels alumnes <i>Gairebé sempre</i> reflexiona abans d'actuar segons el criteri del professorat.

Convivencialitat

El professorat afirma que el 5,0% dels seus alumnes *Gairebé mai* actuen d'aquesta manera, mentre que el 37,8% ho fan *A vegades*, 41,8% ho fan *Sovint* i un 15,4% *Gairebé Sempre*.

Ítem 3. En un debat, intenta arribar a un consens	El 6,4% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> arriben a un consens, mentre que el 30,8% ho intenta <i>A vegades</i> i un 40,2% <i>Sovint</i> . Per altra banda, el 22,3% dels alumnes <i>Gairebé sempre</i> intenta arribar a un consens en una situació de debat.
Ítem 8. Reconeix la influència dels contextos i les experiències viscudes en les opinions de les persones	Pel que fa el reconeixement de la influència dels contextos de vida, el 7,4% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> reconeix aquesta influència en les opinions de les persones, mentre que el 39,3% ho fa <i>A vegades</i> , <i>Sovint</i> i el 13,9% ho fa <i>Gairebé sempre</i> .

Ítem 13. Participa activament en un grup els objectius dels qual tinguin una finalitat social	El 13,4% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> participa en grups amb finalitat social, mentre que el 44,2% ho fa <i>A vegades</i> i el 24,8% ho fa <i>Sovint</i> . Per altra banda, el 17,4% participa activament en iniciatives socials <i>Gairebé sempre</i> .
Ítem 14. És capaç de comprendre les actuacions i reaccions dels altres fins i tot en el cas que aquestes no siguin fruit d'una reflexió prèvia, sense que això impliqui estar d'acord amb elles	Només el 6,4% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> és capaç, mentre que el 43,7% ho és <i>A vegades</i> i el 36,8% <i>Sovint</i> . Per altra banda, el professorat considera que el 12,9% dels alumnes és capaç de comprendre aquest tipus d'actuacions i reaccions <i>Gairebé sempre</i> .

Reflexió sociomoral

El professorat afirma que el 6,5% dels seus alumnes *Gairebé mai* actuen d'aquesta manera, mentre que el 32,8% ho fan *A vegades*, un 45,8% ho fan *Sovint* i un 14,9% *Gairebé Sempre*.

Ítem 1. En un diàleg o debat, si cal modifica la seva postura a partir dels arguments i contraarguments presentats	El professorat afirma que el 9,9% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> modifiquen la seva postura, mentre que el 37,8% ho fan <i>A vegades</i> i un 34,3% <i>Sovint</i> . D'altra banda, un 17,9% <i>Gairebé sempre</i> modifiquen la seva postura a partir dels arguments i contraarguments presentats.
Ítem 2. Quan ha de prendre una decisió de la vida quotidiana, valora els aspectes positius i negatius de les diferents alternatives	En referència a la valoració dels pros i contres d'una decisió, el professorat afirma que el 10,4% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> procedeixen d'aquesta manera, mentre que el 23,8% ho fa <i>A vegades</i> i un 43,7% <i>Sovint</i> . <i>Gairebé sempre</i> valoren aspectes positius i negatius en el moment de prendre una decisió un 17,4% dels alumnes segons el professorat.
Ítem 5. Reflexiona sobre els seus propis arguments en temes de transcendència social	El professorat afirma que el 10,9% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> reflexiona sobre temes de transcendència social, mentre que el 33,8% ho fan <i>A vegades</i> i un 36,3% <i>Sovint</i> . Per altra banda, el professorat considera que un 18,9% dels seus alumnes <i>Gairebé sempre</i> reflexionen en aquest sentit.
Ítem 7. Estableix possibles causes i valora conseqüències a temes o problemàtiques socials	El 9,4% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> estableix les causes i conseqüències de les problemàtiques socials, mentre que el 36,3% ho fa <i>A vegades</i> i el 36,8% <i>Sovint</i> . Per altra banda, un 17,4% <i>Gairebé sempre</i> es mostra d'aquesta manera.
Ítem 11. En un debat, respecta a totes les persones amb independència de les seves opinions	En referència al respecte a les opinions dels altres en un debat, el professorat afirma que el 9,4% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> respecta les opinions dels altres, mentre que el 28,8% ho fa <i>A vegades</i> i el 30,3% <i>Sovint</i> . Destaca el 37,8% d'alumnes que <i>Gairebé sempre</i> respecten als altres amb independència de les seves opinions.

Primer de Batxillerat

Les dimensions morals dels alumnes de primer de Batxillerat s'han establert a partir de la relació d'ítems següent:

Taula 18. Dimensions morals. Indicadors associats a cada ítem. 1r Batxillerat

Construcció del jo	Ítem 4	En el tracte personal, la seva manera d'actuar és coherent amb les seves idees i opinions.
	Ítem 6	Actua coherentment amb les seves opinions en relació amb temes de transcendència social.
	Ítem 9	Té una imatge ajustada de si mateix/a.
	Ítem 10	Intenta modificar els trets del seu caràcter que dificulten la convivència.
	Ítem 12	Reflexiona abans d'actuar.
Convivencialitat	Ítem 3	En un debat, intenta arribar a un consens.
	Ítem 8	Reconeix la influència dels contextos i experiències viscudes en les opinions de les altres persones.
	Ítem 13	Participa activament en un grup els objectius del qual tinguin una finalitat social.

	Ítem 14	És capaç de comprendre les actuacions i reaccions dels altres fins i tot en el cas que aquestes no siguin fruit d'una reflexió prèvia, sense que això impliqui estar d'acord amb elles.
Reflexió sociomoral	Ítem 1	En un diàleg o debat, si cal, modifica la seva postura a partir dels arguments i contraarguments presentats.
	Ítem 2	Quan ha de prendre una decisió de la vida quotidiana, valora els aspectes positius i negatius de les diferents possibilitats.
	Ítem 5	Reflexiona sobre els seus propis arguments en temes de transcendència social.
	Ítem 7	Estableix possibles causes i valora conseqüències a temes o problemàtiques socials.

Construcció del jo

El professorat afirma que el 0,7% dels seus alumnes *Gairebé mai* actuen d'aquesta manera, mentre que el 35,3% ho fan *A vegades*, un 56,6% ho fan *Sovint* i un 7,4% *Gairebé Sempre*.

Ítem 4. En el tracte personal, la seva manera d'actuar és coherent amb les seves idees i opinions	El professorat afirma que el 0,5% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> és coherent entre les seves idees personals i les accions, mentre que el 18,3% ho és <i>A vegades</i> i 59,5% <i>Sovint</i> . Per altra banda, un 21,3% dels seus alumnes <i>Gairebé sempre</i> són coherents.
Ítem 6. Actua coherentment amb les seves opinions en relació amb temes de transcendència social	En referència a aquest ítem, el professorat afirma que el 1,5% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> actua de manera coherent amb les seves opinions en temes de transcendència social, mentre que el 36,7% ho fa <i>A vegades</i> i el 50,7% <i>Sovint</i> . El 10,2% de la mostra <i>Gairebé sempre</i> actua coherentment amb les opinions expressades.
Ítem 9. Té una imatge ajustada de si mateix	El professorat afirma que el 3,6% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> té una imatge ajustada de si mateix, mentre que el 37,5% la té <i>A vegades</i> , el 49,2% <i>Sovint</i> i el 9,5% <i>Gairebé sempre</i> .
Ítem 10. Intenta modificar els trets dels seu caràcter que dificulten la convivència	El 6,6% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> intenta modificar trets de la seva conducta que dificultin la convivència, mentre que el 39,7% ho intenta <i>A vegades</i> i el 46,3% <i>Sovint</i> . Destaca que només el 7,3% intenti modificar aquests trets negatius per la convivència <i>Gairebé sempre</i> .
Ítem 12. Reflexiona abans d'actuar	El professorat afirma que el 0,5% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> reflexiona abans d'actuar, mentre que el 34,5% ho fa <i>A vegades</i> i el 39,7% ho fa <i>Sovint</i> . Per altra banda, el 25,0% dels alumnes <i>Gairebé sempre</i> reflexiona abans d'actuar, sempre segons el criteri del professorat.

Convivencialitat

El professorat afirma que el 0,7% dels seus alumnes *Gairebé mai* actuen d'aquesta manera, mentre que el 45,6% ho fan *A vegades*, un 47,1% ho fan *Sovint* i un 6,6% *Gairebé sempre*.

Ítem 3. En un debat, intenta arribar a un consens	L'1% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> arriben a un consens, mentre que el 42,6% ho intenta <i>A vegades</i> i un 46,3% <i>Sovint</i> . Per altra banda, el professorat considera que el 9,5% dels seus alumnes <i>Gairebé sempre</i> intenten arribar a un consens en una situació de debat.
Ítem 8. Reconeix la influència dels contextos i les experiències viscudes en les opinions de les persones	Pel que fa el reconeixement de la influència dels contextos de vida, el professorat afirma que el 0,5% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> reconeix aquesta influència en les opinions de les persones, mentre que el 47,0% ho fa <i>A vegades</i> , el 39,7% ho fa <i>Sovint</i> i el 12,5% <i>Gairebé sempre</i> .
Ítem 13. Participa activament en un grup els objectius dels qual tinguin una finalitat social	El professorat afirma que un 12,5% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> participa en grups amb finalitat social, mentre que el 69,1% ho fa <i>A vegades</i> i el 14,7% ho fa <i>Sovint</i> . Per altra banda, el 2,5% participa activament en iniciatives socials <i>Gairebé sempre</i> .

Ítem 14. És capaç de comprendre les actuacions i reaccions dels altres fins i tot en el cas que aquestes no siguin fruit d'una reflexió prèvia, sense que això impliqui estar d'acord amb elles	Només l'1% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> n'és capaç, mentre que el 44,8% ho és <i>A vegades</i> i el 42,6% <i>Sovint</i> . Per altra banda, el professorat considera que l'11% dels alumnes és capaç de comprendre aquest tipus d'actuacions i reaccions <i>Gairebé sempre</i> .
---	--

Reflexió sociomoral

El professorat afirma que el 0,7% dels seus alumnes *Gairebé mai* actuen d'aquesta manera, mentre que el 41,2% ho fan *A vegades*, un 49,3% ho fan *Sovint* i un 14,9% *Gairebé Sempre*.

Ítem 1. En un diàleg o debat, si cal modifica la seva postura a partir dels arguments i contraarguments presentats	El professorat afirma que el 2,5% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> modifiquen la seva posició, mentre que el 45,5% ho fan <i>A vegades</i> i un 44,1% <i>Sovint</i> . El 7,3% <i>Gairebé sempre</i> la modifiquen a partir d'arguments i contraarguments presentats.
Ítem 2. Quan ha de prendre una decisió de la vida quotidiana, valora els aspectes positius i negatius de les diferents alternatives	En referència a la valoració dels pros i contres d'una decisió, el professorat afirma que el 0,5% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> procedeixen d'aquesta manera, mentre que el 31,6% ho fa <i>A vegades</i> i un 37,5% <i>Sovint</i> . El 30,1% <i>Gairebé sempre</i> valoren aspectes positius i negatius en el moment de prendre una decisió.
Ítem 5. Reflexiona sobre els seus propis arguments en temes de transcendència social	El professorat afirma que el 2,0% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> reflexiona sobre temes de transcendència social, mentre que el 41,9% ho fan <i>A vegades</i> i un 46,3% <i>Sovint</i> . Per altra banda, el professorat considera que un 8,8% dels seus alumnes <i>Gairebé sempre</i> reflexionen en aquest sentit.
Ítem 7. Estableix possibles causes i valora conseqüències a temes o problemàtiques socials	El 3,6% dels alumnes <i>Gairebé mai</i> estableix les causes i conseqüències de les problemàtiques socials, mentre que el 50,7% ho fa <i>A vegades</i> i el 38,2% <i>Sovint</i> . Per altra banda, un 7,3% es mostra <i>Gairebé sempre</i> d'aquesta manera.
Ítem 11. En un debat, respecta a totes les persones amb independència de les seves opinions	En referència al respecte a les opinions dels altres en un debat, el professorat afirma que el 0,5% dels seus alumnes <i>Gairebé mai</i> respecta les opinions dels altres, mentre que el 28,6% ho fa <i>A vegades</i> i el 52,2% <i>Sovint</i> . Destaca el 18,3% d'alumnes que <i>Gairebé sempre</i> respecten als altres amb independència de les seves opinions.

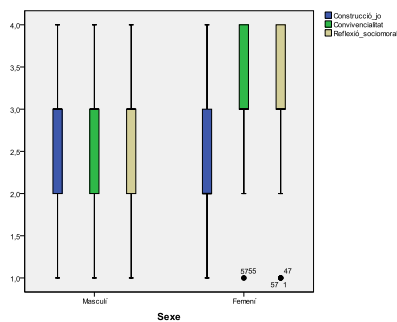
2.3.2. Resultats de les DMP per curs i sexe

En aquest apartat, presentem els resultats dels desenvolupament moral de la persona en relació al curs i al sexe mitjançant diagrames de barres.

Quart de Primària

Les noies presenten majors nivells de desenvolupament moral en les dimensions de convivencialitat i reflexió sociomoral.

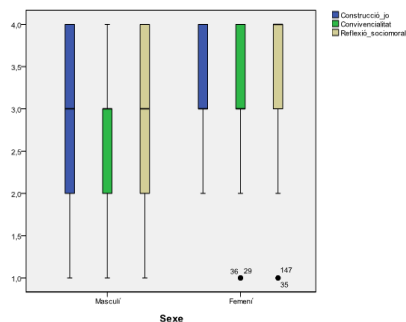
Gràfic 10. Dimensions morals. Dades per sexe. 4t Primària

Sisè de Primària

La distribució de dades en el cas de les alumnes es presenta de manera molt més concentrada que en el cas dels nens. Això indica de nou que les nenes presenten nivells superiors de desenvolupament moral en aquest curs.

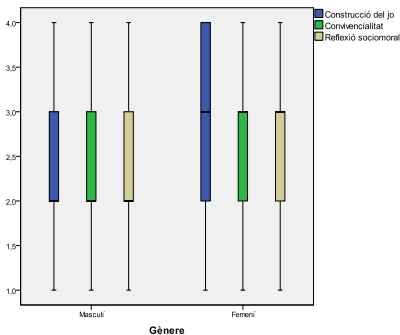
Gràfic 11. Dimensions morals. Dades per sexe. 6è Primària

Segon d'ESO

En aquest curs, les noies tornen a presentar un nivell superior de desenvolupament moral respecte els nois. Malgrat això, s'observa que els rangs interquartils que agru- pen els resultats de les noies estan menys concentrats que en els dos cursos anteriorment descrits. En aquest cas també, la mediana dels nois és inferior (2). Així doncs, tant els nois com les noies de segon de Secundària presenten nivells de desenvolupa- ment inferiors respecte als cursos anteriors.

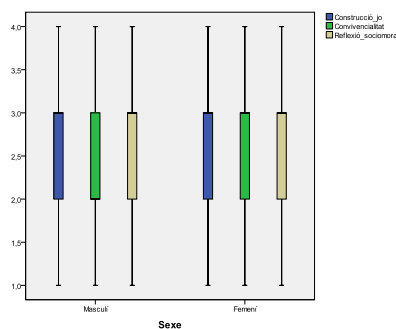
Gràfic 12. Dimensions morals. Dades per sexe. 2n ESO

Quart d'ESO

A 4t d'ESO, la distribució de dades és molt similar tant en el cas de les noies com dels nois. Només varia la mediana obtinguda en la dimensió de convivencialitat del grup dels nois.

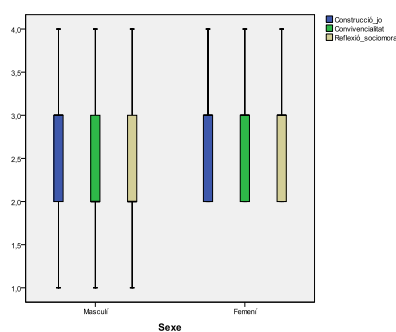
Gràfic 13. Dimensions morals. Dades per sexe. 4t ESO

Primer de Batxillerat

De nou, tot i que les dades són força similars, les noies presenten una distribució de les dades més concentrada. Això pot observar-se ja que no apareix cap subjecte per sota del primer quartil. A més, les medianes en aquest grup són superiors.

Gràfic 14. Dimensions morals. Dades per sexe. 1r Batxillerat

2.3.3. Resultats de les DMP per nivell de raonament

Interessats a conèixer si el desenvolupament moral de la persona és més elevat en etapes educatives superiors, hem agrupat en quatre nivells les puntuacions que obtenien els alumnes en els àmbits de configuració moral (construcció del jo, convivencialitat i reflexió sociomoral) i hem vist com es comportaven en cada curs.

Les agrupacions per nivells responen a l'esquema següent:

Taula 19. Nivell de raonament moral i puntuacions en els àmbits de DMP

Nivell de raonament moral	Puntuació total en els 3 àmbits del DMP
Nivell 1	3-4
Nivell 2	5-7
Nivell 3	8-10
Nivell 4	11-12

A la taula següent, es recullen per freqüències els alumnes per a cada nivell.

Taula 20. Nivells de desenvolupament moral. Dades per cursos. Valors absoluts

	4t Primària	6è Primària	2n ESO	4t ESO	1r Batx
Nivell 1 (3-4)	4	4	15	11	2
Nivell 2 (5-7)	91	36	66	68	52
Nivell 3 (8-10)	131	79	70	91	71
Nivell 4 (11-12)	42	62	24	31	11
Total	268	181	175	201	136

2.4. Valoració del professorat

La recerca es proposava també l'objectiu de valorar el grau de satisfacció del professorat en relació als tallers.

La mostra que va emplenar el qüestionari no és representativa del professorat de Molins de Rei, com tampoc de la mostra d'aules que van participar en el conjunt de l'estudi. Van respondre el qüestionari en línia 15 professors i professores, dels quals 9 eren de Primària i 6 de Secundària. Hem de ressaltar que la totalitat del professorat enquestat tenia 6 o més anys d'experiència laboral en centres educatius i un 66% d'aquests duia un mínim de 6 anys en el mateix centre.

Tot i això, la valoració global dels tallers per part del professorat que va participar a l'estudi va ser molt positiva. Així, el 85% assigna una valoració *Més aviat positiva* i un 15% *Del tot positiva*.

Així, es va proposar un instrument anònim de recollida i anàlisi de la informació que constava d'ítems de caire quantitatiu (resposta múltiple) i de caire qualitatiu (preguntes obertes) on els aspectes més destacables avaluats queden recollits en els ítems següents.

Grau d'integració de l'educació per al desenvolupament en el centre escolar

El 40% de professorat afirma que l'educació per al desenvolupament es treballa *Més aviat poc*, mentre que el 33% opina que en el seu centre es treballa *Més aviat molt*, un 27% diu que *Molt* i destaca l'absència de resultats en l'opció *Gens*.

Grau de coneixement del professorat en temes d'educació per al desenvolupament

El qüestionari preguntava quin grau de coneixement creia que tenia el professorat sobre les temàtiques tractades en els tallers. La mostra opina que té un nivell de preparació i coneixement al voltant de les temàtiques rellevants en l'educació per al desenvolupament de perfil mig o baix. D'aquesta manera, només el 20% de professorat creu que té coneixements *Més que suficients*, un 40% té coneixements *Suficients* i un 40% considera que té un nivell de coneixements *Més aviat insuficients*.

Dificultat de treballar aquests temes a l'aula

Seguidament, ens vam centrar a identificar el grau de dificultat de treballar aquests temes a l'aula. Per això vam demanar que valoressin l'afirmació següent: *Aquests te-*

mes són difícils de treballar a classe. Un 20% del professorat que configura la mostra està *Totalment d'acord*, mentre que un 27% està *Més aviat d'acord*. Destaca que el 60% del professorat està *Més aviat en desacord* amb aquesta afirmació i un 13% està *Totalment en desacord*. Aquests resultats ens indueixen a pensar que gran part del professorat integra el tractament d'aquestes temàtiques en el seu desplegament curricular.

Col·laboració amb altres agents per al tractament d'aquests temes a l'aula

L'opinió del professorat en aquest ítem és força dispersa. Així, no trobem una tendència definida en relació a la col·laboració amb ONG, entitats i associacions en el tractament d'aquestes temàtiques a l'aula. Així, un 27% de la mostra considera estar *Més aviat d'acord*, mentre que un 33% està *Més aviat en desacord*. Per altra banda, un 27% està *Totalment d'acord* en la necessitat de col·laborar amb altres agents educatius socials i un 13% opina estar *Totalment en desacord* amb aquesta possibilitat.

L'entrada d'altres punts de vista a l'escola

Seguint aquesta línia de col·laboració amb altres agents educatius, es va preguntar al professorat sobre la idoneïtat en la participació de persones externes per tal d'oferir punts de vista diferents en temàtiques com les tractades en els tallers. En aquest cas, el professorat mostra una opinió molt concreta on destaca el 73% que considera estar *Totalment d'acord* amb aquesta proposta i un 27% *Més aviat d'acord*. Destaca la manca de resultats en els ítems en desacord.

Espai a l'àmbit escolar per treballar l'Educació per al Desenvolupament

Un dels aspectes importants d'aquesta enquesta de valoració i opinió és el tractament específic o transversal de les temàtiques relacionades amb l'Educació per al Desenvolupament en l'àmbit formal. D'aquesta manera, en primer lloc, es va preguntar al professorat sobre la necessitat d'un espai específic per treballar aquests temes com la Tutoria o l'assignatura d'Educació per a la Ciutadania. Les opinions són força diferents: un 20% està *Totalment d'acord* en treballar aquestes temàtiques en un espai específic, mentre que un 34% està *Més aviat d'acord*. També són destacables el 33% que està *Més aviat en desacord* i el 13% que està *Totalment en desacord*.

En segon lloc, es va preguntar sobre l'impacte en l'alumnat quan el plantejament és transversal. Així, un 73% del professorat està *Totalment d'acord* que el plantejament transversal de les qüestions relacionades amb l'Educació per al Desenvolupament té més impacte en l'alumnat. D'altra banda, un 20% opina estar *Més aviat d'acord* i només un 7% està *Més aviat en desacord*.

Integració i desenvolupament de les competències bàsiques del currículum

Un aspecte metodològic important a considerar és el grau d'integració i desenvolupament de les competències bàsiques del currículum en els tallers proposats. D'aquesta manera, considerem que és clau que els tallers integrin i fomentin el desenvolupament de les competències bàsiques proposades en el currículum escolar. En aquest sentit, es

va demanar al professorat participant la seva opinió sobre aquest aspecte. Així, la totalitat de la mostra va afirmar que els tallers integraven, en major o menor grau, les competències bàsiques del currículum: el 50% de la mostra expressava estar *Totalment d'acord* en què els tallers procuraven la integració i desplegament de competències i l'altre 50% opinava estar *Més aviat d'acord*.

Secció 3

Conclusions

3.1. Sobre els coneixements dels alumnes

En general, tant els alumnes de Primària com de Secundària associen de manera preferent el concepte de desenvolupament humà amb “qualitat de vida”, i cal destacar que, a Secundària, un de cada quatre l’associa a qualitat “democràtica”. Així mateix, pocs alumnes l’associen amb “creixement econòmic” o “sostenibilitat del planeta”. Els alumnes de Secundària que han seguit els tallers a Primària puntuen una mica millor que els alumnes que no els han fet.

- *Aquestes dades ens permeten aventurar que els tallers sobre desenvolupament han d’incidir també en els aspectes relacionats amb la situació econòmica i ambiental, factors que determinen els desequilibris entre països.*

Sobre les necessitats bàsiques

A Primària, els resultats mostren preocupació per les necessitats bàsiques (assistència sanitària, alimentació i habitatge en condicions). Així mateix, destaquem la poca importància d’aspectes relacionats amb l’entreteniment i l’oci (televisió, jugar, etc.), i els monetaris. Quant a Secundària, semblen paradoxals els resultats més elevats en necessitats bàsiques: al costat de dues necessitats molt instrumentals en adolescents (ús de tecnologies, i tenir diners per gastar), es valoren força alts la preocupació pel medi ambient, la necessitat d’estar amb gent estimada, i poder-se expressar. En canvi, puntuen molt baix tenir accés a serveis de salut, tenir un habitatge i poder-se alimentar. Caldria un estudi més aprofundit per corroborar aquestes dades i explorar les causes d’aquestes posicions, però podríem aventurar que les necessites esmentades, segurament ben cobertes en aquests alumnes, els passen desapercebudes.

- *Els resultats poden expressar una evolució de Primària a Secundària, en el sentit que les necessitats més peremptòries deixen pas a necessitats més instrumentals i efímeres. Els tallers, especialment a Secundària, haurien de tenir en compte aquests elements i proposar activitats comparatives de la qualitat de vida aquí i en altres latituds, amb la finalitat de mostrar les dificultats per accedir a necessitats bàsiques i fer visibles els nivells de qualitat a què hem accedit en les societats occidentals.*

A Primària i a Secundària, l’alumnat percep que les persones que viuen en contextos més pròxims (Molins de Rei, i a continuació Catalunya), tenen cobertes de manera satisfactòria les seves necessitats bàsiques per viure. Com era d’esperar, en canvi, la situació als països del sud de la Mediterrània i al món en general es veu molt diferent.

- *Els resultats a Secundària confirmen que l'alumnat té una percepció de la situació del sud de la Mediterrània molt marcada pels fets de la primavera de 2011 (revoltes als països àrabs). En canvi, a Primària mantenen una percepció esglaiada, del local al global, de manera que el context més pròxim es valora més positiu i el més allunyat o general, més negatiu.*

Sobre els conceptes de riquesa i pobresa

L'alumnat de Primària percep un equilibri entre pobresa i riquesa a Molins de Rei i també a Europa i al món. L'única zona marcadament pobra és Àfrica. A Secundària, la percepció general s'inclina per un desequilibri a escala mundial que oscil·la entre pobresa i pobresa extrema.

- *Els resultats expressen la percepció negativa de l'alumnat de Primària sobre Àfrica, absolutament identificada amb la pobresa. En canvi, a Secundària hi ha una percepció molt ajustada del repartiment de la riquesa.*

A Primària hi ha una alta convicció que els països pobres puguin arribar a ser rics, mentre que a Secundària es redueix aquesta visió tan optimista. En les dues etapes es considera que és molt possible el procés contrari, que els països rics es puguin empobrir.

- *Aquests resultats mostren que l'alumnat té una visió dinàmica de les relacions de pobresa i riquesa, per la qual cosa cal que els tallers aprofitin aquesta percepció.*

L'alumnat de Primària i de Secundària coincideixen a valorar com a factors d'enriquiment que els països tinguin recursos i matèries primeres, juntament amb creativitat en ciència i tecnologia. Com a factors d'empobriment, també coincideixen en l'endeutament i la dependència econòmica de l'exterior, juntament amb conflictes bèl·lics. A Secundària, no tant curiosament, indiquen que un factor d'enriquiment és tenir èxits esportius (guanyar el mundial de futbol, els jocs olímpics, etc.).

- *Els resultats mostren que l'alumnat considera que el model de relacions econòmiques a escala global és el causant dels desequilibri entre països. Per tant, els tallers haurien de fer èmfasi en les qüestions relatives a deute extern i optimització de recursos i matèries primes.*

En relació amb les condicions de vida dels països de la Mediterrània, es confirma la idea que en els països del sud es viu molt pitjor que als del nord, tant a Primària com a Secundària. Itàlia destaca com el país amb millors condicions i Líban i Israel com els de pitjors condicions. Destaquem la posició que ocupa Turquia, força ben considerada, i Israel, segurament a causa del conflicte de Palestina. Com era d'esperar, els llocs on es viu millor són Catalunya i, per inclusió, Molins de Rei.

- *La percepció de desigualtat econòmica entre Nord i Sud s'aprecia molt clarament en el cas de la Mediterrània. L'alumnat de Primària i de Secundària expressa una percepció d'un fort desnivell entre uns països i uns altres, ja que cap país del Sud no supera el valor mitjà, mentre que els del Nord la passen abastament.*

Sobre els conceptes de pau i conflictes

Quant al concepte de la cooperació entre països, es produeix una diferència important entre els alumnes de Primària i els de Secundària. Els més petits s'inclinen més a demanar als països empobrits quines necessitats tenen, mentre que els de Secundària optarien per donar-los allò que sobra al Nord. Una tercera part de la mostra de les dues etapes afirma que donaria una part d'allò que tenen.

El fet d'ajudar algú que ho necessita reconforta a quatre de cada cinc dels alumnes enquestats, i molt pocs ho farien per esperar alguna compensació futura, amb més inclinació per part dels de Primària que els de Secundària.

- *La noció de cooperació es troba mitjanament arrelada entre l'alumnat, amb una inclinació més alta en els més petits. Davant d'una necessitat, és probable que la resposta sigui positiva, però no està clar quina raó última els mouria: si l'obligació moral d'ajudar o la convicció que la cooperació serveix per resoldre els problemes.*

Tot i la situació de revoltes als països àrabs durant l'administració de l'enquesta, la convivència a la Mediterrània es percep de manera positiva per una part considerable de la mostra: només un de quatre la veuen conflictiva. Curiosament, els alumnes de Primària tenen una percepció negativa més alta que els de Secundària.

- *Les relacions de cooperació a l'escenari de la Mediterrània es perceben com a necessàries i allunyades de conflictivitat. Seria important remarcar els projectes de col·laboració i les relacions d'intercanvi econòmic, social i cultural entre els països de les dues parts de la Mediterrània.*

Sobre el concepte de drets humans

Els drets humans són considerats com a molt importants per la pràctica totalitat de la mostra, tot i que un de cada deu valora que no serveixen per res. En aquest sentit, l'alumnat afirma que els drets humans no són respectats a tot el món. Per països que menys respecten els drets humans, i en format de resposta no induïda, Líbia recull un important percentatge d'aquestes respostes, seguit del Marroc, Algèria i Egipte. En realitat, el conjunt del continent africà és percebut com a poc respectuós amb els drets humans; Israel, Líban i Turquia també reben algunes respostes. Com a curiositat, alguns països europeus també apareixen a la llista de manera anecdòtica. Un de cada tres enquestats no sap què respondre.

- *La importància dels drets humans és reconeguda per la totalitat de la mostra de l'estudi. Cal destacar la noció de l'alumnat sobre els països on no són respectats els drets humans, una informació que tant pot provenir dels mitjans de comunicació (recordem la situació en el moment que es va administrar l'enquesta) com d'aprenentatge adquirits a classe.*

Sobre els conceptes d'interculturalitat i immigració

Una part molt considerable de la mostra afirma que les persones immigrades han arribat majoritàriament pel mar. L'impacte de les notícies d'arribades per mar, tot i la re-

ducció significativa en els darrers mesos, encara és molt significatiu. L'imaginari de la invasió per mar encara es troba molt arrelat. A Secundària, sorprenentment, els valors augmenten.

- *L'impacte dels mitjans de comunicació, quant als canals d'arribada, és encara força significatiu, com també la percepció de l'excessiva presència de persones estrangeres a Catalunya que no s'ajusta a la realitat.*

Quant a la presència de persones immigrades a la nostra societat, la percepció de l'alumnat de Primària es decanta per una presència més alta de persones autòctones, tot i que una bona part perceben que hi ha més persones immigrades que autòctones. Amb l'alumnat de Secundària es manté la mateixa tendència, tot i que un bon nombre percep que a Catalunya el percentatge de persones immigrades és de més del 40%.

- *La mostra expressa una percepció sobre el fenomen de la immigració que no s'ajusta a la realitat ja que expressen que hi ha un nombre molt més elevat de persones immigrades.*

La meitat de la mostra expressa el seu acord que les persones immigrades tinguin els mateixos drets que les autòctones, tot i que l'altra meitat ho afirma però amb condicions, amb una inclinació menys permissiva per part dels nois. Els drets socials bàsics (educació i sanitat) són ratificats per la pràctica totalitat de la mostra de Secundària. El dret a votar, en canvi, només rep el suport de dues terceres parts de la mostra.

- *Es reconeix la legitimitat de drets socials per a les persones immigrades en la societat, tot i que amb condicions o limitacions.*

3.2. Sobre les dimensions morals dels alumnes (DMP)

3.2.1. Les dimensions morals, segons el curs

Quart de Primària

Si comparem els resultats dels tres àmbits analitzats (construcció del jo, reflexió sociomoral i convivencialitat) s'evidencia molta coherència amb les interpretacions fetes fins al moment, ítem a ítem. Així doncs, l'àmbit en el que tenen un resultat més elevats són els relacionats amb la construcció del jo, en què la meitat de l'alumnat es situa al *Gairebé sempre*, seguit de la convivencialitat i, per últim la reflexió sociomoral.

En relació a la dimensió de la construcció del jo, és interessant destacar com l'alumnat mostra una tendència una mica diferent en els diversos elements que la formen, diferència que es pot relacionar amb les competències i dimensions a què es refereixen.

Els resultats mostren els percentatges més elevats (incloent-hi les respostes *Gairebé mai* i *A vegades*) en els dos ítems relacionats amb la introspecció personal i l'anàlisi crítica, tant dels propis trets de caràcter com de conductes concretes. En canvi, el percentatge s'inverteix en els ítems relacionats amb la capacitat d'expressió del propi criteri i per mantenir-lo, on les respostes més freqüents s'agrupen entre *sovint* i *gairebé sempre*.

- *En relació a la construcció del jo, l'alumnat de quart de Primària és més capaç d'expressar el que pensa que de reflexionar-hi. Mostren habilitats discursives i, el que és més rellevant, sembla que ells perceben que tenen aquestes habilitats. Al contrari, l'alumnat sembla no percebre la seva dificultat d'anàlisi crítica personal. Pel que mostren els resultats, es mouen més per actituds impulsives o, com a mínim, sense evidenciar la importància de reflexionar posteriorment als arguments, tant als propis com els aliens.*

Quan analitzem els ítems relacionats amb l'àmbit de la convivencialitat, els preguntem sobre la capacitat empàtica i la seva competència a l'hora de mostrar habilitats facilitadores de benestar en el grup. Els percentatges superiors apareixen en la franja intermèdia.

Per últim en relació a la reflexió sociomoral, és curiós com els percentatges més elevats es relacionen amb allò que suposa reconèixer, conèixer i també identificar el que pot originar conflictes. Al mateix temps, els resultats són importants però una mica més baixos en relació als ítems en què els preguntem si reflexionen i pensen les coses abans d'actuar, ja que aquí apareix de nou la impulsivitat que esmentàvem.

- *Els nois i les noies saben què han de fer i com ho han de fer, el que més els costa és pensar sobre si el que fan és correcte i per què.*
- *Els resultats mostren, en general, un bon nivell de desenvolupament moral de l'alumnat d'aquesta edat, més elevat en la construcció del jo, i menys en la reflexió personal. Si les respostes haguessin estat invertides i, per tant, el professorat considerés que aquests són aspectes que no s'observen en l'alumnat de quart, implicaria un fort decalatge entre el que evolutivament s'espera en aquesta edat i el que mostren.*

Sisè de Primària

En aquesta franja d'edat mostren un elevat nivell de construcció del jo. De fet, el professorat considera que set de cada deu alumnes mostren comportaments responsables i força coneixement personal, tant de trets de caràcter com de capacitats i dificultats.

Tot i això, és interessant destacar que els resultats més elevats apareixen quan els preguntem sobre reaccions coherents a les seves accions. En aquest cas la majoria dels estudiants ho fa *gairebé sempre*. Si aquest ítem està relacionat amb les accions, els altres dos ho estan més amb el nivell de coneixement personal.

- *És destacable que les respostes són bastant més positives quan es pregunta si reconeixen les seves possibilitats i limitacions que quan els preguntem si descriuen correctament els seus trets de caràcter. La raó és que la primera qüestió està més centrada en aspectes concrets mentre que la segona és més abstracta per als nois i noies. Parlar de trets de caràcter resulta molt més complex que explicar què els costa i què els surt bé. Aquesta és la raó per la qual uns resultats són més baixos que els altres. Són resultats que no sorprenen i entren dins la normalitat evolutiva.*

En la reflexió sociomoral gairebé 8 de cada 10 alumnes se situen en la franja alta. En aquest cas, els ítems es divideixen entre els centrats en aspectes formals i altres més relacionats amb les actituds. Les respostes mostren que l'alumnat té clar com han de fer-se les coses i els formalismes que han de seguir, per exemple en un debat. En aquests casos els percentatges més freqüents mostren que l'alumnat respecta les persones amb independència de les seves opinions i que, per tant, en una conversa paren esment als arguments dels altres. En canvi, per a l'edat, els resultats són una mica més baixos en allò que suposa una actitud democràtica, com per exemple la sensibilitat envers les discriminacions i l'ús del diàleg com estratègia per abordar conflictes.

- *És necessari mantenir l'esforç amb el que s'està fent i seria interessant reforçar el desenvolupament d'actituds democràtiques en situacions reals.*

La convivencialitat és l'àmbit que més caldria reforçar amb el grup de sisè de Primària. Tot i obtenir uns percentatges elevats, en aquest àmbit es mostren valors més baixos en comparació amb els àmbits de construcció del jo i de reflexió.

A quart els preguntàvem si sabien descriure les reaccions dels altres i si els ajudaven quan tenien un problema. En aquest cas els preguntem si són sensibles als sentiments dels altres i els resultats ens mostren que l'alumnat de sisè mostra nivells de perspectiva social i afectiva força considerables. El que resulta més interessant és que paral·lelament són responsables i s'adonen de les conseqüències de les seves accions, tant quan es tracta d'actituds respectuoses amb els companys com quan intenten plantejar opcions i actuacions per mantenir l'entorn.

- *En aquesta edat s'inicia la consciència del bé comú i, a més, es desperta el sentit del que suposa el compromís i la implicació en projectes col·lectius. Aquest no és un objectiu de l'etapa però els resultats mostren un bon camí per desenvolupar posteriorment la capacitat projectiva.*

Segon d'ESO

En aquesta edat els resultats mostren una progressiva elaboració personal, per part dels estudiants, sobre la construcció del jo. Això s'evidencia en la major disparitat i diversitat en els percentatges sobre les respostes. És l'àmbit i l'edat en què els percentatges estan més distribuïts. Els resultats mostren una bona capacitat d'organització del temps, aspecte força rellevant, des del punt de vista educatiu, ja que és un moment en què s'han d'evidenciar els hàbits d'estudi adquirits. En aquest cas, tres de cada 10 ho fan *sempre* i 2 de cada deu *gairebé sempre*.

- *A segon de secundària els estudiants sembla que han adquirit una bona base per a l'estudi i que són capaços d'organitzar el seu temps. Tots dos són aspectes essencials per gaudir d'autonomia en les seves tasques i obligacions relacionades amb l'escola i l'institut.*

El que s'acaba d'esmentar es pot generalitzar, en part, a les activitats quotidianes dels nois i les noies, tot i que no hi ha una relació directa entre l'un i l'altre. La possibilitat d'organització del temps propi mostra un hàbit que s'incorpora en gran mesura a partir de l'aprenentatge i en la resolució de deures en el decurs de l'escolaritat. És una actitud necessària per a l'autonomia personal, que hem de complementar amb un

coneixement profund de cadascú de nosaltres. I és en aquest segon aspecte en què els nois mostren menys desenvolupament. En els ítems relacionats, els resultats són una mica més baixos. Únicament 2 de cada 10 es considera que són capaços d'identificar els trets de caràcter que dificulten la convivència, així com també els factors externs que els generen malestar, preocupació o satisfacció.

- *En aquesta edat els resultats mostren una major capacitat en la manera de fer les coses que en el nivell d'aprofundiment de reflexió i introspecció.*

Els resultats són millors quan s'analitza allò que suposa compartir un espai. En aquest cas s'evidencia que els nois són més capaços de situar-se al lloc de l'altre i alhora intenten afavorir les bones relacions al grup, tot i que són conscients que no sempre pot arribar-se a un consens. El que més els costa és tenir la iniciativa de proposar possibles actuacions encaminades a millorar problemàtiques socials.

- *Tot i que els nois i noies mostren un bon nivell de competències positives per a una bona convivència harmònica, respectant la diversitat existent, els costa més sortir del seu context més proper i proposar accions per a la millora de problemàtiques socials. En definitiva es mostren força adaptables però encara els costa comprometre's en allò extern, per molt que ho puguin considerar important.*

Aquesta conclusió es reforça amb els resultats de la reflexió sociomoral. Es torna a evidenciar la capacitat de perspectiva social quan poden adonar-se, per exemple, de les diverses maneres d'enfocar un conflicte. És alt el percentatge d'estudiants capaços de basar les seves opinions en arguments raonats, de reflexionar sobre els arguments que aporta l'altre, i fins i tot de modificar el seu punt de vista a partir del diàleg. En canvi el percentatge baixa quan els preguntem sobre temes socials controvertits, ja que els costa més donar la seva opinió.

Quart d'ESO

Els resultats mostren una elevada consistència i homogeneïtat en els tres àmbits ja que són força similars els percentatges en la construcció del jo, en la reflexió sociomoral i en la convivencialitat.

En relació a la construcció del jo, en aquesta edat cal assegurar un bon nivell de coneixement personal –que ja s'ha estat treballant des de cursos anteriors– i que en aquesta edat hauria de coincidir amb una imatge personal ajustada a la realitat. Però també és important la competència dels estudiants per regular els seus comportaments, ja sigui a partir de la reflexió prèvia a l'acció –també present en moments anteriors–, en l'esforç per actuar coherentment en relació a les seves idees i opinions, i en modificar aquells aspectes de caràcter que dificulten la convivència.

Els resultats mostren que als estudiants els resulta més fàcil actuar de manera coherent amb les seves idees i opinions, fins i tot en temes de transcendència social, que en etapes anteriors. Són capaços de mostrar les competències que els faciliten la regulació personal en els seus comportaments i per tant evidencien una major consistència i continuïtat en les seves accions. En canvi, resulta força interessant destacar que l'indicador que més els costa és el relacionat amb el propi coneixement personal i, en

aquest cas, els resultats són inferiors quan se'ls pregunta si tenen una imatge ajustada de si mateixos.

- *En els resultats d'aquesta edat s'evidencia el reflex de la dificultat de l'adolescent en elaborar el seu propi autoconcepte. L'etapa vital en què se situa suposa un trencament amb els esquemes anteriors, proposats per figures de referència, en la cerca del propi model. Per això poden mostrar coherència entre el que diuen que pensen i el que fan i, alhora, es fa palesa la poca sintonia entre la seva pròpia percepció i la que els atribueixen els adults (no podem oblidar que és el professorat qui respon aquest qüestionari).*

D'altra banda, els resultats mostren que utilitzen el diàleg com a eina per resoldre els conflictes i en percentatges força elevats mostren una actitud positiva en relació a la construcció d'acords fruit de la cerca de consens, incloent la reflexió sobre els seus propis arguments i la possibilitat de modificar la seva posició a partir dels arguments dels altres. Comencen a reconèixer com influeixen els contextos i les experiències en les opinions de les persones i això els permet respectar les persones amb independència de les seves opinions. Cal destacar que en aquest cas s'indaga sobre la seva actitud en relació a situacions artificials a l'escola, com ara un debat, i vinculades a temes de transcendència social, però no s'ha comparat amb les seves reaccions en situacions de conflicte personal.

- *La bona actitud dialògica, la mostra de perspectiva social, i capacitat de reflexió que s'evidencia en relació a temes socials no estan directament vinculats amb el seu compromís, implicació i participació en grups amb finalitats socials.*

Primer de Batxillerat

És força destacada la millora en la construcció del jo en l'alumnat de primer de Batxillerat. De fet en aquesta edat és on aquest àmbit obté els millors resultats, tant si els comparem amb la reflexió sociomoral i la convivencialitat de l'edat de referència, com també comparats amb la resta d'edats.

Comparant els resultats s'evidencia que en aquesta edat es mostren menys impulsius i reflexionen més abans d'actuar. A més a més, en el tracte personal l'alumnat actua força sovint de manera coherent amb les seves idees i opinions, principalment sobre temes de transcendència social, encara que cal destacar que aquests resultats eren una mica més elevats a quart de Secundària. Aquesta disminució en l'autoregulació del comportament està també influïda per la dificultat de modificar els trets del seu caràcter que dificulten la convivència.

- *En la construcció del jo es mostren dos indicadors del moment evolutiu en el que es troben els nois i les noies. De fet, els resultats evidencien com en la franja anterior s'inicia un procés de deconstrucció personal que és més palès en aquesta darrera etapa.*

En aquesta edat també es mostra una millora general en les competències que faciliten la convivència, ja que disminueix a un percentatge gairebé inapreciable de 0,7% els qui consideren que *gairebé mai* actuen d'aquesta manera, i alhora augmenta els qui opinen que ho fan *algunes vegades* i *sovint*.

- *Es mantenen els percentatges en l'actitud dialògica i en la capacitat empàtica, però és molt destacada la davallada en la participació de l'alumnat en grups que tinguin una finalitat social.*

Els progressos evolutius i educatius també es mostren en els resultats quan ens centrem en l'àmbit de la reflexió sociomoral. En aquest cas, els costa més modificar la seva posició a partir dels arguments dels altres però això pot ser degut a una major clarificació del propi criteri, que els fa mantenir la seva opinió malgrat enfoquen el debat i el diàleg com quelcom constructiu. S'evidencia com, de manera força generalitzada, quan han de prendre una decisió, en valoren els aspectes positius i els negatius i per tant no actuen de manera impulsiva; però els costa més respectar les persones que tenen opinions diferents a la seva.

3.2.2. Les dimensions morals, segons el sexe

Cal destacar que al curs de quart de Secundària les mostres es comporten diferent que a la resta de cursos. En aquest, tant nois com noies tenen el mateix nivell de desenvolupament, però aquesta igualtat en els resultats torna a modificar-se a Batxillerat, on s'evidencia que les noies mostren de nou, nivells superiors.

- *En tots els cursos observem que les noies presenten nivells de desenvolupament moral una mica més elevats que els dels nois. A Primària la diferència entre nois i noies es més evident que a Secundària, ja que en aquesta etapa baixen una mica el seu nivell en els resultats i, per tant, disminueix la diferència entre ells.*

3.2.3. Les dimensions morals, segons el nivell de raonament

Per últim, si analitzem les freqüències en relació als cursos i al nivell de raonament moral que mostren els estudiants és interessant destacar que en la mostra recollida no es manté la hipòtesi prèvia evolutiva, segons la qual a més edat major nivell de raonament. Els millors resultats s'evidencien a Primària –a quart i a sisè–, on destaquen els estudiants de sisè de Primària, quan teòricament haurien d'esperar-se a primer de Batxillerat. De fet els resultats de Batxillerat sorprenen negativament, ja que la majoria d'estudiants se situen en el segon nivell quan haurien d'estar en el quart.

- *Tenint en compte les característiques de la mostra, podem concloure que els tallers d'Irènia influeixen en el tipus de raonament moral dels estudiants. Considerem que és important destacar que el raonament moral, com s'ha analitzat, mostra competències argumentatives sobre temes de rellevància moral; però no es pot concloure la relació d'aquestes amb les competències projectives de transformació de l'entorn.*

3.3. Sobre l'opinió del professorat

La mostra de professorat que va opinar sobre el procés i els tallers va ser de quinze subjectes, la qual cosa impedeix aventurar conclusions generalitzables sobre l'opinió dels docents de Molins de Rei. Per a una valoració del professorat sobre els tallers, re-

metem a la memòria dels tallers. De tota manera, en volem destacar alguns elements interessants.

En primer terme, valorem de manera positiva que el professorat dels centres educatius de la vila respongui que l'educació per al desenvolupament està força o molt integrada en els projectes educatius dels centres. Aquesta primera dada s'ha complementat amb altres preguntes relacionades que ens han permès copsar el tipus d'integració al que fan referència.

Analtzades les dades, destaquem que el professorat considera majoritàriament que no és difícil el tractament de l'educació per al desenvolupament a l'aula però no mostra una visió unitària sobre com treballar aquesta temàtica a l'escola. Els percentatges obtinguts al preguntar al professorat sobre la conveniència d'un espai específic en l'àmbit escolar per al tractament de l'educació per al desenvolupament es presenta de manera força fragmentada en els rangs de resposta. A més, es destacable que el professorat opina que té un nivell mig o baix de preparació i coneixement al voltant de les temàtiques rellevants en l'educació per al desenvolupament.

- *Considerem oportú generar espais de formació del professorat, interessats i motivats per la temàtica, ja que semblen no trobar la línia d'acció pedagògica per dissenyar projectes educatius de centre on s'integrin els principis pedagògics de la pau, la solidaritat i els drets humans.*
- *Una proposta educativa òptima seria un treball integrat que afectés tot el centre amb un enfocament transversal, tenint en compte però la dificultat que això planteja en el funcionament dels claustres docents.*
- *Per afavorir aquesta transversalitat, proposem la creació i dinamització d'espais de trobada, intercanvi i reflexió amb ONG, entitats i associacions per treballar conjuntament la temàtica.*

A partir de l'anàlisi de les dades del qüestionari de valoració del professorat, es constata que són pocs el que realitzen una activitat a priori i, alhora, a posteriori del taller. Són més el que fan una activitat a priori o, bé, a posteriori.

- *Seria recomanable treballar els aspectes del taller de manera introductòria abans de realitzar-lo per tal de posar en situació l'alumnat, contextualitzar el contingut d'aprenentatge de l'activitat i motivar l'alumnat. Alhora, considerem que seria molt oportú per afavorir un aprenentatge significatiu profund que el professorat reprengués a l'aula una proposta de recollida i conclusió.*

3.4. Propostes de millora

En relació amb els continguts dels tallers

- *Els tallers podrien reforçar una imatge d'Àfrica més real i equilibrada, per mostrar els matisos i la riquesa del continent, i no tant els seus aspectes negatius estereotipats, vinculats a pobresa, guerres i desastres naturals.*
- *Seria oportú posar l'èmfasi en les qüestions relatives a deute extern i optimització de recursos i matèries primes, i aprofitar la percepció de desigualtat entre Nord i Sud que ja perceben els nois i les noies per evitar reiteracions.*
- *Caldria aprofitar la percepció positiva de la situació a la Mediterrània per remarcar la necessitat dels projectes de col·laboració i les relacions d'intercanvi econòmic, social i cultural entre els països de les dues parts de la Mediterrània, sobretot en un moment de retracció econòmica.*
- *L'orientació dels tallers podria incidir més en el concepte de cooperació com a procediment de col·laboració i no de tutela del Nord, per superar els problemes del Sud i també del Nord, i no com a obligació moral per ajudar els altres. En aquest sentit, caldria incidir més en la responsabilitat històrica del Nord.*
- *Semblaria important transmetre una informació rigorosa sobre el respecte dels drets humans al Sud però també al Nord, especialment en un context de crisi.*
- *Els tallers podrien aportar informació i dades sobre el nombre de persones estrangeres a les nostres viles. També caldria treballar l'impacte dels mitjans de comunicació en la percepció sobre el fet migratori.*

En relació amb les competències bàsiques

- *Seria oportú definir els tallers en clau de competències bàsiques relacionades amb les capacitats interpersonals i socials, com també en les relacionades amb competències per a una ciutadania activa. Els currículums de Primària i Secundària n'ofereixen molts exemples.*
- *En l'alumnat de segon cicle de Primària, podria ser interessant incidir en qüestions de reflexió sociomoral, d'anàlisi personal i d'anàlisi crítica de les conseqüències de les pròpies accions.*
- *La convivencialitat és l'àmbit que més caldria reforçar al cicle superior de Primària, ja aquest àmbit és on més respon el professorat que gairebé mai l'alumnat mostra un bon nivell.*
- *Al cicle superior de Primària, l'alumnat té clar com han de fer-se les coses i els formalismes que s'ha de seguir, per exemple en un debat. Són menys hàbils en allò que suposa una actitud democràtica per a l'edat, com per exemple la sensibilitat envers les discriminacions i l'ús del diàleg com estratègia per abordar conflictes.*

- *A segon d'ESO i a primer de Batxillerat, caldria fomentar el compromís, la implicació i la participació en grups amb finalitats socials de l'alumnat, com ara en activitats d'Aprenentatge Servei.*
- *Els tallers han d'aprofitar la bona actitud dialògica, la mostra de perspectiva social, i la capacitat de reflexió que s'evidencia en relació a temes socials en l'alumnat més gran.*
- *Els tallers reforcen el raonament moral en els nois de quart i sobretot de sisè de Primària. Aquesta dimensió presenta una forta davallada a primer de Batxillerat, per la qual cosa caldria potenciar-la més en aquesta etapa.*

En relació amb la metodologia didàctica dels tallers

- *Els tallers, especialment a Secundària, podrien proposar activitats comparatives de la qualitat de vida aquí i en altres latituds, amb la finalitat de mostrar les dificultats per accedir a necessitats bàsiques i fer visibles els nivells de qualitat que hem assolit a les societats occidentals.*
- *Seria interessant consultar i demanar el parer al professorat amb antelació a les activitats per tal que puguin opinar i apuntar millores a partir del grup concret d'alumnes, del context sociocultural immediat i del moment del curs en què es duquin a terme.*
- *En general, cal mantenir l'esforç i l'orientació actual per respectar la coherència metodològica amb les finalitats educatives del programa.*

En relació amb la implicació del professorat

- *Per a un impacte més efectiu dels tallers, seria recomanable que abans i després de cada taller el professorat dugués a terme activitats que estiguessin relacionades amb els continguts del programa.*
- *Proposem la creació d'un grup específic de treball, integrat amb professorat de tots els centres de la vila, per estudiar la possibilitat d'elaborar un programa unitari que integri els continguts d'educació per al desenvolupament en les activitats habituals de les escoles.*
- *Per poder incidir en la formació del professorat sobre temes de desenvolupament, cooperació, pau, drets humans i interculturalitat, considerem important que els plans de formació incorporin aquests continguts, com també formació sobre metodologies adients.*
- *Per afavorir la transversalitat i integració dels continguts, proposem la creació i dinamització d'un grup de treball mixt, entre docents i entitats, com a espai de trobada, intercanvi i reflexió amb les ONG i associacions per treballar conjuntament la temàtica.*

Annexos

4.1. Índex de taules

Taula 1. Fases de l'estudi.....	8
Taula 2. Mostra alumnat. Dades per centres	9
Taula 3. Mostra alumnat. Dades generals.....	9
Taula 4. Mostra alumnat. Lloc de procedència alumnat.....	10
Taula 5. Mostra alumnat. Dades per curs	10
Taula 6. Mostra professorat. Qüestionaris d'observació complimentats a Primària.....	10
Taula 7. Mostra professorat. Qüestionaris d'observació complimentats a Secundària	11
Taula 8. Grau de desenvolupament a països de la Mediterrània. Primària i Secundària	16
Taula 9. Història 1. Dades per curs	24
Taula 10. Història 2. Dades per curs.....	24
Taula 11. Història 3. Dades per curs.....	24
Taula 12. Definició dels àmbits de desenvolupament moral	26
Taula 13. Mostra de qüestionaris sobre les Dimensions Morals de la Persona (DMP)	26
Taula 14. Dimensions morals. Indicadors associats a cada ítem. 4t Primària.....	27
Taula 15. Dimensions morals. Indicadors associats a cada ítem. 6è Primària	28
Taula 16. Dimensions morals. Indicadors associats a cada ítem. 2n ESO	30
Taula 17. Dimensions morals. Indicadors associats a cada ítem. 4t ESO	31
Taula 18. Dimensions morals. Indicadors associats a cada ítem. 1r Batxillerat.....	33
Taula 19. Nivell de raonament moral i puntuacions en els àmbits de DMP	37
Taula 20. Nivells de desenvolupament moral. Dades per cursos. Valors absoluts.....	38

4.2. Índex de gràfics

Gràfic 1. Necessitats bàsiques per viure. Secundària.....	13
Gràfic 2. Factors d'enriquiment i empobriment. Secundària.....	15
Gràfic 3. Grau de desenvolupament a països de la Mediterrània. Primària i Secundària	16
Gràfic 4. Drets de les persones immigrades. Secundària	19
Gràfic 5. Distribució de la població immigrada/autòctona. Primària	19
Gràfic 6. Distribució de la població immigrada/autòctona. Secundària	20
Gràfic 7. Història 1. Alumnat de Secundària que ha cursat Primària a Molins de Rei .	25
Gràfic 8. Història 2. Alumnat de Secundària que ha cursat Primària a Molins de Rei .	25
Gràfic 9. Història 3. Alumnat de Secundària que ha cursat Primària a Molins de Rei .	25
Gràfic 10. Dimensions morals. Dades per sexe. 4t Primària	36
Gràfic 11. Dimensions morals. Dades per sexe. 6è Primària.....	36
Gràfic 12. Dimensions morals. Dades per sexe. 2n ESO.....	36
Gràfic 13. Dimensions morals. Dades per sexe. 4t ESO.....	37
Gràfic 14. Dimensions morals. Dades per sexe. 1r Batxillerat	37

4.3. Equip de recerca

Amèlia Tey Teijón (coord.)

Doctora en Pedagogia i llicenciada en Pedagogia i en Psicologia. Professora d'Ètica i Valors, Teories de l'Aprenentatge, i Deontologia Professional, a la Universitat de Barcelona (UB). Membre del Grup de Recerca en Educació Moral i en Valors (GREM). Coordinadora del Programa d'Educació en Valors de l'ICE (UB). Coordinadora del Màster en Psicopedagogia. Codirectora del Programa Barcelona, Aula de Ciutadania (BAC). Membre del Comitè Organitzador de les Jornades d'Educació Emocional.

Àlex Egea Andrés

Màster en Educació per a la Ciutadania i en Valors, i llicenciat en Pedagogia. Doctorand investigador en el programa de doctorat Educació i Societat, de la Universitat de Barcelona (UB). Coordinador pedagògic d'Edualter, Educació Alternativa. Professor-consultor de Teoria de l'Educació a la Universitat Oberta de Catalunya. Coordinador del Seminari de Valors de l'ICE (UB). Coordinador de continguts del Màster Educació, Globalització i Transformació Social, de la UB.

Angelina Sánchez Martí

Màster en Educació per a la Ciutadania i en Valors, llicenciada en Psicopedagogia, i diplomada en Mestre de Llengües Estrangeres. Doctoranda investigadora en el programa de doctorat Educació i Societat, de la Universitat de Barcelona (UB). Professora de Diagnòstic i Orientació Educativa, a la UB. Membre del Grup de Recerca en Educació Intercultural (GREDI). Col·laboradora del Programa Barcelona, Aula de Ciutadania (BAC).

Enric Prats Gil

Doctor en Pedagogia i llicenciat en Pedagogia. Professor d'Interculturalitat i Immigració, a la Universitat de Barcelona (UB). Membre del Grup de Recerca en Educació Moral i en Valors (GREM). Director del Màster Educació, Globalització i Transformació Social, de la UB. Membre de la Comissió de Codi Ètic de la Federació Catalana d'ONGD. Codirector del Programa Barcelona, Aula de Ciutadania (BAC).